
This is the **published version** of the article:

Llop Naya, Ares; Rigau, Gemma, dir. La negació en pallarès : sintaxi de l'adverbi
cap. 2013. 101 p.

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/114770>

under the terms of the license

La negació en pallarès: sintaxi de l'adverbi *cap*

Autora:
Ares Llop i Naya

Tutora:
Gemma Rigau i Oliver

**Treball final del Màster
d'Estudis Avançats
en Llengua i Literatura Catalanes**
Universitat de Barcelona
– Universitat Autònoma de Barcelona

Barcelona, setembre del 2013

*El pallarès té un gust aspre de penya-segat, però
a la vegada dolç i suau com la gleva dels seus
prats. El foraster se n'adona així que hi arriba,
potser fins i tot abans de notar el canvi de
temperatura o de fixar-se en la variada gamma de
verd o en la puríssima blavor del cel.*

Ferran Rella, *Les Valls d'Àneu, Pallars Sobirà* (1993: 62)

*Te ho ensenyo i tu **no** ho veus:*

*Jo ho fai amb lo **cap***

i tu amb les peus.

Endevinalla tradicional plantejada als visitants de fora del Pallars,
a propòsit de la forma particular de negació del pallarès.

Índex

1. Preàmbul.....	5
2. Objectius	
2.1. Objectiu general.....	7
2.2. Objectius específics	7
3. Hipòtesi	8
4. Aspectes metodològics	8
5. Marc teòric i àmbit d'estudi	12
5.1. El Projecte Cartogràfic	
5.1.1. Introducció al Projecte Cartogràfic	13
5.1.2. Cartografia estructural de l'àrea baixa de SF o perifèria interna de la clàusula.....	16
5.1.3. Polaritat emfàtica i posicions de focus	17
5.1.3.1. Polaritat emfàtica a la perifèria esquerra	18
5.1.3.1.1. Negació externa i partícules de polaritat enfàtica altes.....	19
5.1.3.2. Polaritat emfàtica a la perifèria de la clàusula interna	21
5.1.3.2.1. Negació interna i partícules de polaritat enfàtica baixes.....	22
5.2. El cicle de Jespersen o la suspensió de la polaritat pel contacte de llengües.....	24
6. Caracterització de la negació en pellarès a través de la partícula de polaritat emfàtica baixa <i>cap</i>	29
6.1. La distribució i l'origen de <i>cap</i> com partícula negativa de polaritat emfàtica baixa segons els estudis dialectològics tradicionals.....	29
6.1.1. L'evolució de <i>cap</i> com a minimitzador a partícula negativa de polaritat emfàtica baixa	32
6.2. La distribució sintàctica de (no)... <i>cap</i>	35
6.2.1. En una oració amb temps verbal simple	35
6.2.2. En una oració amb temps verbal compost	37
6.2.3. Perífrasis verbals modals i aspectuals	39

6.2.4. Oracions subordinades substantives	
6.2.4.1. D'infinitiu	43
6.2.4.2. Finites	43
6.2.5. Aparició aïllada com a resposta a una oració interrogativa total	46
6.2.6. En contacte amb altres expressions de negació	47
6.2.6.1. Amb altres mots negatius	47
6.2.6.2. Amb termes de polaritat negativa	51
6.2.6.3. Amb minimitzadors	52
6.2.7. En oracions imperatives	52
6.2.8. En oracions interrogatives confirmatòries i retòriques ...	53
6.2.9. Negació de constituent	54
6.2.10. (No) <i>cap</i> expletiu en construccions comparatives	55
6.3. Síntesi dels resultats obtinguts pels que fa a la caracterització de <i>cap</i>	
6.3.1. Taula de síntesi 1. Els contextos d'ús i de posició estructural de <i>cap</i> en pallarès	57
6.3.2. Taula de síntesi 2. Anàlisi comparativa de partícules d'altres parlars catalans i d'altres llengües romàniques amb un comportament semblant a <i>cap</i>	62
7. Proposta d'anàlisi estructural	65
8. Semàntica i pragmàtica de <i>cap</i>	72
9. Conclusions	78
10. Bibliografia	80
11. Annexos	
Annex 1. Obres literàries del corpus de la recerca	89
Annex 2. Estudis dialectològics i de la variació en pallarès	89
Annex 3. Qüestionari de filiació dels informants	90
Annex 4. Caracterització històrica, sociològica i dialectal del Pallars	
4.1. Situació geogràfica i descripció de la comarca	91
4.2. Història del Pallars	91
4.3. Economia i estil de vida al Pallars	93
4.4. Els límits dialectals	94

4.5. Síntesi de trets dialectals pallaresos	95
4.6. Situació sociolingüística del pallarès	98
Annex 5. Mòduls de la xarxa de conversa de l'entrevista als informants pallaresos	100
Annex 6. Contextos de parla <i>casual</i> , Labov (1972)	101

1. Preàmbul

Anys enrere, a casa, cada final del mes de juny, rebíem una trucada familiar molt esperada que, des d'Esterri d'Àneu, ens preguntava: *Puiareu cap, aguest istiu?* Un cop al Pallars, els estímuls lingüístics no cessaven. L'ús de l'adverbi *cap* com a marca de negació era el tret dialectal pallarès que, des de ben petita, més em cridava l'atenció: *Sé cap què vos donen, canalla, a Lleida, que vos feu tan grans!, Hi ha cap dingú, a la placeta, ancara; no hi baixeu cap!*

Amb el pas del temps –i atès un interès creixent per la variació dialectal de tipus sintàctic– en el marc del Màster d'Estudis Avançats en Llengua i Literatura Catalanes de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat de Barcelona, he decidit dur a terme una recerca sobre la negació emfàtica a través de l'adverbi *cap* en el parlar pallarès.

Tot i que aquest adverbi no és propi d'altres parlars catalans, i atès que es tracta d'un element lèxic, es podria considerar que constitueix un fenomen de variació dialectal de tipus lèxic. Tanmateix, el fet que *cap* presenti una distribució sintàctica particular i uns valors semàntics i pragmàtics singulars evidencia que ens trobem davant d'un cas de microvariació sintàctica.

En aquest sentit, aquest estudi m'ha permès conjuminar l'interès per la sintaxi i l'interès pel manteniment i per la difusió del dialecte del Pallars.

L'estructura de l'estudi que presento és la següent. En els apartats dos, tres i quatre del text es presenten, respectivament, els objectius de la recerca, els aspectes metodològics i les hipòtesis de l'anàlisi. L'apartat cinquè constitueix una aproximació al model teòric de la Cartografia Sintàctica o Projecte Cartogràfic, emprat per oferir una explicació sobre el comportament de l'adverbi de negació en pallarès.

En el sisè apartat, es caracteritza etimològicament i diacrònicament la partícula *cap* i se'n descriu detalladament la distribució sintàctica, tot comparant el comportament de *cap* amb altres

partícules de comportament semblant pròpies d'altres llengües romàniques. Al setè punt de l'estudi, es fa una proposta d'anàlisi estructural de la negació emfàtica en pallarès. Al punt vuit es fa atenció a la semàntica i la pragmàtica de *cap*. El novè punt constitueix un recull de les conclusions i línies d'estudi futures.

Abans d'entrar en matèria, però, voldria agrair molt sincerament el seguiment, el mestratge i l'esperó constant de la Dra. Gemma Rigau, directora d'aquest treball. També voldria agrair a la Dra. Neus Nogué l'assessorament i l'interès per la meua recerca. Al Dr. Joan Veny i a la Dra. Àngels Massip, els anys d'aprenentatge i de formació en l'àmbit de la recerca lingüística al projecte *Diatopia i canvi lingüístic. Scripta i projecció dialectal* de la Universitat de Barcelona.

Voldria agrair molt sincerament l'ajuda, el caliu i la disponibilitat total de la família Fillet-Catarina, i de tots els informants, entre els quals m'agradaria destacar l'Eduardo, la Rosita, la Roser, el Pere, el Peret, la Mari, l'Oriol, l'Eva i el Quim.

A la Neus i a la Regina; i, especialment a la Raquel, per ajudar-me a fer treball de camp en temps de *torp* i de *borrufa*.

I, finalment, *als de casa i als de les encontrades*, perquè hi són sempre i perquè viuen amb mi el goig d'*esbaiolar-se* amb la llengua.

2. Objectius

2.1. Objectiu general

L'objectiu general de la recerca és caracteritzar morfosintàcticament la partícula de negació pallese *cap* i les restriccions semàntiques i pragmàtiques del seu ús, així com comparar les dades obtingudes amb el comportament de partícules de la mateixa naturalesa d'altres parlars catalans i d'altres llengües romàniques.

2.2. Objectius específics

El plantejament de l'objectiu general ens porta a dur a terme una aproximació a la metodologia d'obtenció de dades dialectals de tipus sintàctic per tal de construir el corpus d'anàlisi de l'estudi. Alhora, per tal de conèixer i descriure la naturalesa i la distribució de l'element *cap*, la recerca pretén estudiar l'origen i l'evolució històrica de la partícula adverbial *cap*.

Pel que fa a l'anàlisi teòrica del fenomen, ens proposem de determinar quina posició ocupa la partícula dins l'estructura oracional i analitzar els casos d'aparició o d'absència de *no* en construccions amb la partícula *cap*, i explicar l'anàlisi sintàctica d'aquests casos des d'un punt de vista teòric.

Finalment, pel que fa a la semàntica i pragmàtica del fenomen, pretenem dur a terme una primera aproximació als condicionants semàntics i pragmàtics que determinen l'ús de la partícula de polaritat emfàtica negativa *cap*.

3. Hipòtesi

Tenint en compte els objectius plantejats per a la recerca i el marc teòric que presentem a continuació –i en el qual s'emmarca l'estudi–, postulem la hipòtesi que l'ús de l'adverbi *cap* pallarès constitueix una variant microsintàctica del català. Considerem que *cap* és una partícula de polaritat emfàtica negativa situada a l'àrea baixa del sintagma de flexió o perifèria de la clàusula interna, que presenta una distribució singular –i diferent, en alguns aspectes, respecte d'altres partícules d'aquesta naturalesa del català i de les altres llengües romàniques–, i que el seu ús respon a uns determinats condicionants semàntics i/o pragmàtics.

4. Aspectes metodològics

La recerca que presentem, pel que fa a la metodologia, ha plantejat dos reptes importants. Des del punt de vista teòric, per a la caracterització de *cap* hem dut a terme una aproximació a l'àmbit d'estudi teòric a través de la consulta de la bibliografia general i específica sobre aquest fenomen. Davant els objectius marcats per a la recerca i el conjunt de dades recollides, hem considerat que l'anomenat Projecte Cartogràfic o Cartografia Sintàctica era el marc teòric adequat per explicar el tret estudiat (vegeu l'apartat 5) i formular una hipòtesi concreta d'acord amb la proposta teòrica escollida (vegeu l'apartat 3).

Pel que fa a la vessant empírica de l'estudi, atès que un dels objectius principals de la recerca és descriure els contextos i la posició d'aparició de *cap*, hem desenvolupat una metodologia específica per obtenir dades que donin resposta al propòsit plantejat.

D'una banda, hem considerat oportú crear un corpus de dades propi i específic per a la nostra recerca. Si bé, des d'un punt de vista generativista (Chomsky, 1957: 15), és obvi que el conjunt d'oracions gramaticals no es poden identificar amb un corpus amb enunciats

obtinguts pel lingüista a través del treball de camp –ja que la competència del parlant li permet de construir un número infinit d'enunciats gramaticals–, en el nostre cas, la construcció d'un corpus de referència específic per a les construccions de negació, ha esdevingut el punt de partida fonamental per dur a terme la recerca.

Els motius de la necessitat ineludible de construcció d'un corpus són els següents. D'una banda, el fet que no treballem amb dades pròpies de la llengua estàndard, sinó amb una varietat dialectal. A més, tot i el coneixement del parlar a causa del contacte sovintejat amb parlants de la zona, es tracta d'una varietat dialectal diferent a la de l'autora i això limita la competència a l'hora de construir exemples hipotètics –però reals– del parlar.

Tal com afirma Kayne (2003: 21) –citada per Rigau (2004: 27)– “la sintaxi generativa ens va ensenyar ben aviat que, quan estudiem una determinada llengua, el parlant nadiu té avantatge sobre el no nadiu. Poder disposar un mateix dels judicis d'acceptabilitat és un avantatge. Ens estalvia temps i energia, que són valors finits”. Així doncs, l'obtenció de dades reals i naturals en el parlar pallarès ha estat un factor fonamental per suplir aquesta manca de competència directa en el parlar; per conèixer la realitat completa del fenomen i poder-lo tractar des d'un punt de vista teòric de manera coherent i d'acord amb la realitat de l'ús lingüístic.

El corpus construït consta de dades obtingudes a través de tècniques diferents:

a) D'una banda, hem dut a terme un buidatge d'obres literàries d'autors pallaresos on es reflecteix l'ús del dialecte pallarès. Atès que es tracta d'una construcció amb un caràcter emfàtic o expressiu, hem constatat que apareix de manera força reiterada en les obres literàries. Per conèixer les obres literàries que han constituït el corpus d'estudi i d'on s'han extret exemples per a la recerca, vegeu l'annex 1.

Hem recollit, també, exemples sobre l'ús de *cap* compilats en estudis lingüístics anteriors i obres de referència pel que fa als estudis dialectològics i la variació en pallarès. Vegeu la bibliografia sobre aquest aspecte a l'annex 2.

b) A més, hem desenvolupat una metodologia pròpia per a l'obtenció de dades reals de parlants pallaresos. Per tal de motivar la comunicació, hem seleccionat un conjunt de parlants pallaresos de diferents poblacions del Pallars Sobirà –Esterri d'Àneu, València d'Àneu, Escaló, Sort, Seurí, Llessui, etc.–; vegeu el model de qüestionari de filiació dels informants a l'annex 3 i una caracterització històrica, sociològica i dialectal del Pallars a l'annex 4. Els trets sociolingüístics compartits per tots els informants eren els exigits habitualment en les enquestes dialectals. Així, hem seleccionat aquells parlants que usen habitualment la varietat pallaresa; que formen part d'una família de pares i avis que han nascut i viscut al Pallars; i que no han marxat durant llargs períodes de temps a viure a altres zones.

Pel que fa a les tècniques d'obtenció de dades, en primer terme, hem motivat una conversa més o menys espontània per tal de fer emergir produccions pròpies del discurs *casual*¹. El desenvolupament de l'entrevista s'ha dut a terme amb l'ajut de dos instruments tècnics: el *mòdul* i la *xarxa* de conversa. El *mòdul* és un grup de preguntes sobre un tema específic (Labov, 1984: 34, “a group of questions focusing on a particular topic”). Combinats, els mòduls constitueixen *xarxes* de conversa. L'element clau d'una entrevista d'aquest tipus és que, a partir de la pregunta inicial, el parlant proveeixi l'entrevistador d'informació addicional, formulada de manera lliure i espontània.

Els mòduls que conformen la xarxa de conversa dissenyada per a la nostra recerca es recullen a l'annex 5.

Tanmateix, però, per tal de garantir l'accés a la naturalitat de la llengua del parlant hem recollit dades en els contextos comunicatius més propers al discurs *casual*. Segons Labov (1972: §3), entenem per discurs casual “la parla quotidiana emprada en situacions informals, sense fer atenció al llenguatge”. Així, l'entrevista-pretext i els mòduls i xarxa de conversa ens han servit per tenir un primer contacte amb els parlants i

¹ Recollim la traducció *discurs casual* del concepte *casual speech* de Labov (1972) de l'edició: LABOV, William (1983), traducció de José Miguel Marinas. *Modelos sociolingüísticos*. Madrid: Cátedra. Tanmateix, som conscients que la traducció al català o castellà, perd alguns matisos (com ara la idea d'*informalitat*) del mot anglès, per això el marquem en lletra cursiva.

crear un ambient d'espontaneïtat per, recollir, després, dades en contextos on emergeix la parla *casual*. La definició o caracterització del discurs *casual* en el context de l'entrevista requereix, en últim terme, que prevalgui una de les cinc situacions contextuais, definides per Labov (1972) –discurs exterior a l'entrevista formal, discurs amb una tercera persona, discurs que no respon directament a les preguntes, rimes infantils i tradicionals i perill de mort. Per a una descripció més extensa d'aquests contextos, vegeu l'annex 6.

Actualment, i en la línia de la trobada dels contextos propis del discurs *casual*, podem relacionar la metodologia de recollida de dades de tipus dialectal amb les tècniques de la recerca etnogràfica. En efecte, per tal de recollir dades lingüístiques del discurs *casual* i no alterar l'espontaneïtat de les produccions, en moltes ocasions, podem afirmar que cal recórrer a una metodologia pròpia de l'etnografia, a través la comunicació directa amb els parlants i del coneixement elemental dels referents del seu medi i dels espais comunicatius en què es produeixen manifestacions col·loquials o naturals del parlar. És per això que hem cercat també la simbiosi entre la recollida de dades pròpia de la dialectologia tradicional i l'etnografia, com suggereix García Mouton (1987).

Addicionalment, hem emprat la prova de judicis gramaticals sobre certes construccions. Generalment, s'empra aquest recurs per tal d'obtenir un tipus de construccions que, difícilment, ocorren en la parla espontània, i examinar dades negatives que l'estudi observacional no pot proveir. Ara bé: es tracta d'una elicitació totalment artificial. La resposta obtinguda, molt probablement, no reflecteix els usos reals del parlant. Recordem Labov (1972: 213): “Speakers’ attitudes towards well-established linguistic variables will also be shown in self-evaluation tests. When asked which of several forms are characteristic of their own speech, their answers reflect the form they actually use”. Cal tenir en compte, doncs, la naturalesa diversa de les dades obtingudes en les proves de judicis gramaticals.

5. Marc teòric i àmbit d'estudi

Segons Rigau (1989: 14), parafrasejant Karl Popper, la *teoria* lingüística és l'eina que permet capturar la realitat, que permet fer explícit allò que els parlants saben de manera implícita, que evidencia les lleis subjacents d'allò estudiat, i després contrastar-ho amb les dades o fets empírics.

L'existència, en general, com recull Rigau (1989: 11) a través d'una cita de S.W. Hawking, es planteja com un garbuix d'interrogants, de desconcert, al qual volem trobar el sentit: “ens trobem davant un món desconcertant. Intentem trobar un sentit al que veiem al nostre voltant i ens preguntem quina és la naturalesa de l'univers, quina és la nostra posició en ell i d'on venim; per què l'univers és com és”. Intentem arribar a la resposta d'aquestes preguntes a través de l'adopció d'una *imatge del món*.

Prenent com a cap de cartell la idea de Chomsky, i del generativisme en general, que els enunciats usats per la comunitat són el producte del comportament verbal, l'exteriorització del coneixement lingüístic –amb participació de la percepció, la concepció del món, de convencions socials, etc.–, pretenem d'arribar a l'explicació des d'un punt de vista teòric de l'estructura –compartida per totes les llengües– d'un aspecte concret (microvariació sintàctica) de la llengua interna o *llengua-I*.

En efecte: el generativisme –el Programa Minimista i, alhora, el Projecte Cartogràfic o Cartografia Sintàctica (model teòric d'aquesta recerca)– entenen que totes les llengües participen d'unes propietats comunes.

És, precisament, gràcies a uns models teòrics que afirmen la coincidència estructural de les llengües, que s'explica l'aprenentatge lingüístic sense dificultats (ràpid i inconscient) per part dels infants. Els estudis de microvariació sintàctica són importants per entendre una petita part de l'estructura lingüística completa.

Si volem tenir un bon coneixement de les propietats gramaticals que caracteritzen les llengües naturals, hem de fer atenció no només a les construccions més visibles que poden variar d'una llengua a l'altra, sinó que cal analitzar també els fenòmens microsinàctics. Només si estudiem comparativament les petites i les grans diferències entre les llengües, podrem explicar com estan formades, fins a quin punt s'assemblen i en què poden divergir, a més de poder esbrinar quins són els límits d'aquesta variació.

(Rigau, 2004: 25)

En la nostra recerca, la formulació d'un marc teòric de referència respon doncs, també, a la necessitat d'establir les propietats del coneixement gramatical dels parlants des d'una abstracció i d'una idealització concises que menen a investigacions productives.

Per això, dins l'apartat teòric fem una aproximació gradual a la visió teòrica del fenomen concret que ens ocupa. Primer, introduïm les línies principals del Projecte Cartogràfic i, a continuació, aprofundim en l'anàlisi de la polaritat emfàtica i les diverses posicions de focus dins l'estructura oracional i les partícules de polaritat emfàtica que poden aparèixer en les posicions esmentades. Atès que la negació pallaresa es pot construir a partir de dos elements lèxics diferenciats (*no* i *cap*) que poden ocórrer simultàniament o no, fem referència també a les causes d'aquest fenomen: l'actuació de l'anomenat cicle de Jespersen o bé el contacte de llengües.

5.1. El Projecte Cartogràfic

5.1.1. Introducció al Projecte Cartogràfic

Des del punt de vista teòric, els estudis i aportacions derivades de l'anomenat "Projecte Cartogràfic" o "Cartografia Sintàctica" de Rizzi (1997) –i estudis posteriors en aquesta mateixa línia, com ara: Benincà (2001), Belletti (2004a, b), Poletto i Benincà (2004), Pollock i Polletto (2004), Cinque i Rizzi (2008)– són fonamentals per a l'anàlisi teòrica de la partícula pallaresa *cap*.

L'objectiu principal de la Cartografia Sintàctica és "dibuixar" mapes tan precisos i detallats com sigui possible de les configuracions sintàctiques per tal d'arribar al coneixement integral de l'estructura lingüística.

One of the fundamental aims of the Cartographic Project is that of drawing maps as fine-grained as possible of the clause structure with the identification

of different types of positions. Among the most significant and characteristic results of the project is precisely the identification of several distinct positions within the clause dedicated to different interpretations.

(Belletti, 2004b: 5)

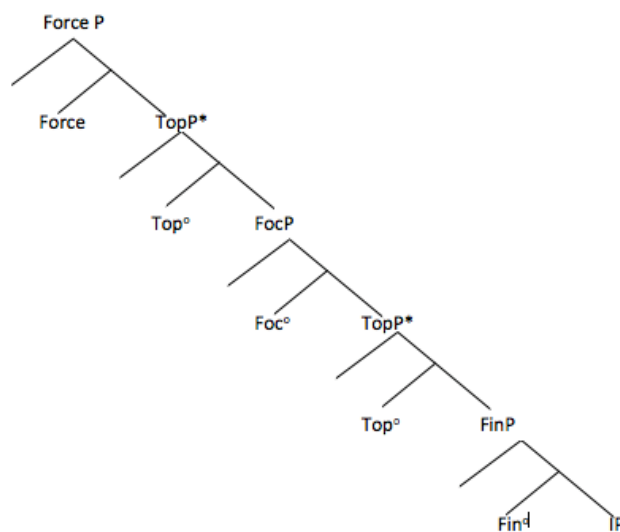
En síntesi, es tracta de respondre la pregunta següent: “quins són els mapes estructurals correctes de la sintaxi de les llengües naturals?” (Cinque i Rizzi, 2008: 42). Segons Rizzi i Cinque (2008) un dels punts fonamentals del Projecte Cartogràfic és assumir que les oracions estan formades per una estructura lèxica i una estructura funcional més alta, i que les dues corresponen a blocs constitutius elementals organitzats jeràrquicament. D’acord amb el model del generativisme i el Principi d’Uniformitat de Chomsky (2001)², s’assumeix que totes les llengües comparteixen els mateixos principis de composició i d’estructura funcional de l’oració i de la clàusula. En aquest sentit, s’assumeix que les diferents jerarquies de les projeccions funcionals que dominen SV, SN, SA, SP, SI, etc. són universals, malgrat que les llengües difereixin en el tipus de moviments que admeten o en l’extensió de realització completa del nucli i l’especificador.

Entrant en l’anàlisi, els treballs inicials del Projecte Cartogràfic s’han concentrat a determinar les propietats configuracionals de la perifèria esquerra de l’oració, tot demostrant que, a diferència del que s’havia dit tradicionalment, l’àrea del sintagma complementador és un espai ric i articulat (“much more than a single X-bar schema seems to constitute the left [...] periphery of the clause”, Rizzi, 1997: 281).

En els seus darrers treballs, Rizzi (2002) defensa que la zona perifèrica o del complementador té una articulació molt més complexa del que sembla, que podem representar de la següent manera.

[Força (Tòpic) (Focus) (Modificador) (Tòpic) Finitud [Sintagma Flexiu]]

² “In the absence of compelling to the contrary, assume languages to be uniform, with variety restricted to easily detectable properties of utterances” (Chomsky, 2001: 2).

Estructura de la perifèria esquerra. Font: Rizzi (1997: 297)³

En síntesi, com argumenten Batllori i Hernanz (2013: 2), la idea fonamental del Projecte Cartogràfic és que l'àrea del complementador –o perifèria esquerra de l'oració– inclou, a més de l'especificació sobre la finitud (o no) del sintagma de flexió, l'especificació de la Força. Pot incloure, també, les àrees del Tema i del Focus, que recullen l'articulació del comentari del Tema i de la pressuposició del Focus, respectivament. En efecte, com afirma Belletti (2004a: 16), els processos de focalització i de tematització s'analitzen entenent que impliquen un moviment d'un sintagma a la posició corresponent a la perifèria esquerra de l'oració. Així, s'estableix una relació –que recorda a les relacions de concordança i que, de fet, s'hi assembla– entre el nucli d'un sintagma i el constituent

³ A continuació, recollim les equivalències en català de la terminologia de Rizzi (1997). Les definicions són de Villalba (2004).

ForceP = Sintagma Força: categoria funcional independent que ocupa la posició més alta en l'estructura del sintagma complementador i que acull el complementador en els contextos enunciatius.

Force = força: especificació de la modalitat del complementador que es correspon amb els requisits semàntics de l'element que selecciona l'oració i que donaria compte de la correlació entre el tipus de selector i la modalitat de l'oració.

TopP = sintagma tema o sintagma tòpic.

FocP = sintagma focus.

Foc = focus: element de l'oració que aporta informació nova.

FinP = sintagma finitud.

Fin = finitud: especificació temporal del complementador que es correspon amb els trets temporals del sintagma de flexió i que donaria compte de la correlació entre la tria del complementador i la temporalitat de l'oració.

IP = sintagma flexió: projecció màxima del nucli funcional FLEXIÓ.

que ocupa la seva posició d'especificador; en el cas de la focalització, s'estableix una relació entre el nucli focal i el sintagma que passa a ocupar la posició d'especificador, que comparteixen les característiques del focus. Segons Gallego (2007: 238), un tret important d'aquestes projeccions és que els elements que es mouen als seus especificadors reben una interpretació semàntica discursiva (reprenem aquesta idea a l'apartat següent, en fer referència a les propietats de la perifèria de la clàusula interna).

És a partir d'aquesta representació i concepció de l'estructura de les oracions que la relació entre la sintaxi i la forma lògica s'expressa de manera òptima: la interpretació dels elements constitutius dels enunciats es llegeix en la configuració sintàctica (Belletti, 2004a: 17). En efecte, com afirma Rizzi (1997: 282): “independently from the particular style of presentation “last resort” intuition provides the conceptual justification for postulating a rich and articulated structure to host the different kinds of phrases moved to the left periphery: no free preposing and adjunction to IP is permissible”. De fet, com afirma Rizzi (2013: 197), la Cartografia Sintàctica contribueix a la “syntacticisation of scope-discourse semantics”⁴.

5.1.2. Cartografia estructural de l'àrea baixa del sintagma de flexió o perifèria interna de la clàusula

Prement com a marc de referència les aportacions del Projecte Cartogràfic, pel que fa al nostre estudi, ens interessa fonamentalment la translació de les afirmacions fetes sobre el sintagma complementador a l'àrea baixa del sintagma flexió (“low IP area”). Belletti (2004a) en fa un estudi exhaustiu. Treballs anteriors, com ara els de Belletti i Shonsky (1995), Ndayiragije (1999) i Jayaseelan (2001, i també, posteriorment,

⁴ Tanmateix, la Cartografia Sintàctica es considerada per alguns generativistes com una proposta bàsicament descriptiva pel que fa a l'estructura oracional. Gallego (2011: 46) afirma que el Projecte Cartogràfic ha tingut resultats bàsicament empírics. “El gran logro del PC –escriu– ha sido ofrecer una caracterización cuidadosa y sofisticada de los datos, però no nos ha proporcionado (aún) una mayor comprensión de los aspectos del diseño atribuidos a la facultad del lenguaje”.

2008) i, fins i tot, Chomsky (2000), inicien una línia d'estudis en aquest sentit.

Belletti (2004: 17) caracteritza aquesta zona de l'oració, immediatament a sobre del sintagma verbal, com un espai que manté una semblança significativa amb la perifèria esquerra de la clàusula.

The evidence presented here strongly indicates that the low IP vP/VP-periphery is plausibly rich in the positions made available. The positions appear to be tightly connected with discourse-related interpretations of Focus and Topic in a way that is significantly parallel to the positions available in the clause external (left) periphery.

Belletti (2004a: 41)

Garzonio (2006: 19) recull les aportacions d'estudiosos anteriors i comenta, també, l'existència de dues posicions de focus dins l'estructura sintàctica de les oracions –idea fonamental per explicar estructuralment la posició de *cap* en l'oració i el seu valor emfàtic atenuat.

There are two types of Focus encoded in the syntax, a structurally high contrastive Focus and a structurally low informational Focus. Both types of Focus are associated with a dedicated projection: the high Focus is associated with a FocP in CP, between the Topic layer and FinP, the low Focus is associated with a FocP between IP and vP. In both cases a constituent is moved to the specifier of FocP in order to check the [+Focus] feature.

Garzonio (2006: 19)

Així, a l'àrea del sintagma de flexió, s'identifica una projecció amb una posició de Focus, envoltada de posicions de Tema –com en el cas de la perifèria esquerra de Rizzi (1997)–, amb una interpretació semàntica discursiva particular. En el cas de la nostra recerca, la posició del focus dins l'àrea del sintagma de flexió permet sintactitzar el valor d'èmfasi de la polaritat aportat per *cap*⁵.

5.1.3. Polaritat emfàtica i posicions de focus

Per tal d'entendre el funcionament de la partícula pallaresa *cap* i explicar-lo des d'un punt de vista teòric, hem de tenir present el fet que, en alguns tipus de contextos discursius, el valor polar d'una oració es pot associar amb un èmfasi particular, si se situa la partícula emfàtica en una posició de focus determinada. Generalment, aquest èmfasi relacionat amb

⁵ Brunetti (2004: cap. 5) rebutja l'existència d'una posició de focus dins SI, ja que assumeix que els constituents poden ser focalitzats *in situ* establint una relació de concordança amb el tret [+focus] de SC.

la polaritat apareix perquè la polaritat de la proposició entra en conflicte amb la polaritat de l'assumpció per context (Breitbarth et al., 2013: §2).

Segons Kandybowicz (2013: 51) la Gramàtica Universal disposa, almenys, de dos espais per a l'èmfasi: una posició alta a la perifèria esquerra i una posició baixa interna al STema. Considera, a més, que l'èmfasi és restringit sintàcticament quan s'activa el domini emfàtic perifèric (posició alta d'èmfasi) i no restringit quan es fa referència al domini inferior de la clàusula interna (posició baixa d'èmfasi).

En el marc de l'anàlisi de la polaritat emfàtica, l'existència d'una posició de focus de polaritat i l'aparició d'una partícula de polaritat emfàtica és fonamental per reflectir la relació entre la sintaxi i la forma lògica. Aquesta representació permet il·lustrar com la interpretació del focus es llegeix en la configuració sintàctica.

En el nostre estudi, la idea de la restricció o no restricció de la polaritat emfàtica de Kandybowicz (2013) queda lligada amb la noció que l'èmfasi, en la polaritat negativa, pot tenir un abast extern o bé intern. Segons Espinal (2002: 2739) la *negació externa* és el “tipus de negació en què un marcador negatiu [...] ocupa una posició sintàctica preoracional o té abast extern” (vegeu l'apartat 5.1.3.1). La *negació interna* és el “tipus de negació en què un marcador negatiu [...] ocupa una posició preverbal [...] o té un abast intern sobre un constituent específic de l'oració (vegeu l'apartat 5.1.3.2).

5.1.3.1. Polaritat emfàtica a la perifèria esquerra

Segons Breitbarth et al. (2013), hi ha una certa unanimitat, entre els autors que treballen aspectes relacionats amb l'èmfasi i la polaritat a l'hora de considerar que les expressions d'èmfasi de la polaritat restringides a les clàusules principals semblen força homogènies interlingüísticament. Així, la majoria dels autors analitzen com a projeccions funcionals a la perifèria esquerra els casos de polaritat emfàtica restringida a la clàusula principal. D'aquesta manera, en aquest tipus de construccions, és una projecció funcional a la perifèria esquerra qui acull el focus de polaritat de l'oració, el qual atrau, probablement, una projecció de polaritat inferior. En aquest sentit, doncs, podem dir que

l'expressió de l'èmfasi de la polaritat és sintactitzada i queda lligada al domini funcional concret de la perifèria esquerra.

Així, els marcadors emfàtics que apareixen en els contextos de polaritat emfàtica amb un abast extern són les partícules de polaritat emfàtica altes (“high emphatic polarity particles o high EPPA”, segons Batllori i Hernanz, 2013). La caracterització de Batllori i Hernanz (2013) d'aquestes partícules en les llengües romàniques destaca el fet que atorguen a l'oració un valor contrastiu absent en l'equivalent neutra. Estableixen, doncs, una connexió clara entre la polaritat emfàtica i el procés contrastiu de la focalització, en tant que en els dos casos es produeix un moviment d'un element al domini de SC. En aquest sentit, Batllori i Hernanz (2013: 21) afirmen: “FocusP is the locus that accommodates the elements that display emphatic features”. En conseqüència, aquesta projecció és la destinació del moviment que experimenten les partícules per expressar la polaritat emfàtica:

[ForceP.... [FocusP PolP... [tPolP [FinP...]]]]

Batllori i Hernanz (2013: 21)

Cal tenir en compte, a més, que en les partícules de polaritat emfàtica altes són previsibles un conjunt d'efectes gramaticals com els provocats pels mots Qu-, atesa la seva naturalesa focal. Citem aquí algunes de les propietats compartides per les partícules de polaritat emfàtiques altes i els mots Qu- (Batllori i Hernanz, 2013: 23): (i) comporten la inversió del subjecte; (ii) poden aparèixer simultàniament amb elements tematitzats en l'ordre fix TEMA > EPPA altes; s'han de situar a l'esquerra del verb i (iv) són incompatibles amb els mots Qu-.

A continuació, presentem alguns casos de partícules de polaritat emfàtica altes que introdueixen una negació de tipus extern en l'oració.

5.1.3.1.1. Negació externa i partícules de polaritat emfàtica altes

Com ja hem comentat, les partícules de polaritat emfàtica altes s'uneixen (o bé s'originen) en un sintagma de polaritat i es mouen a la posició del sintagma focus. Ens trobem, doncs, en el domini de la perifèria esquerra de l'oració. Presenten les propietats dels mots Qu- i apareixen en

clàusules principals i subordinades amb una perifèria esquerra totalment desenvolupada.

Batllori i Hernanz (2008: 1) afirmen que aquests marcadors emprats per reforçar la polaritat han adquirit diacrònicament el seu estatus a conseqüència d'un procés de focalització, i que han experimentat un moviment a l'esquerra respecte de la seva posició jeràrquica baixa a una posició més prominent a la perifèria esquerra de l'oració. Això ha comportat l'esborrament del seu valor original (de denotació verbal) i la gramaticalització com a marcadors de polaritat. Alhora, el moviment ha desencadenat la inversió del subjecte; la possibilitat de coaparèixer amb elements topicalitzats –respectant la jerarquia de Rizzi (1997); i la incompatibilitat d'aparició simultània amb mots Qu- (que ocupen la mateixa posició jeràrquica).

Segons Batllori i Hernanz (2013: 19) *poc(a)* (o *poc que*) i *pla*⁶ són les partícules negatives altes de polaritat emfàtica del català. En la nostra recerca no analitzarem de manera aprofundida aquestes partícules; per a un estudi més complet d'aquestes formes, vegeu: Batllori i Hernanz (2008; 2013); Espinal (2002: §24.2.1); Rigau (2004, 2012), Rossich (1996).

Poc(a) – poc que

(1) En Joan, ¡**poca** ho sap!

Espinal (2002: 2741)

Pla

Quantificació emfàtica escalar

(2) La marxanta **pla** grimpa fort!. . . Valents aquests pescaires!

(J.M. de Sagarra: *El café de la Marina*)

Batllori i Hernanz (2013: 14)

Negació emfàtica

(3) No m'ho crec. En Pere **pla** ha anat al cine aquesta nit!

Batllori i Hernanz (2013: 14)

Afirmació emfàtica

(4) Aquesta casament **pla** es farà.

(DCVB)

⁶ En pallarès, també s'empra la partícula *pla*. Resta pendent, però, un estudi aprofundit dels matisos del valor emfàtic d'aquest adverb en el dialecte del Pallars.

5.1.3.2. Polaritat emfàtica a la perifèria de la clàusula interna

A diferència de les partícules de polaritat emfàtica altes, segons Breitbarth et al. (2013) les expressions de polaritat emfàtica baixes, no es comporten d'una manera homogènia.

Així, segons aquests autors no hi ha un consens general pel que fa a l'anàlisi de les expressions. Per aquest motiu, hi ha autors que expliquen alguns fenòmens on apareixen partícules de polaritat emfàtica baixes a partir d'una justificació semàntica i/o pragmàtica i sense cap referència a la sintactització de la polaritat emfàtica.

En canvi, altres casos s'analitzen en termes d'una perifèria baixa del sintagma verbal que s'emmiralla de la perifèria esquerra. És a dir, se sintactitza el fenomen. Segons Breitbarth et al. (2013) aquest tipus d'anàlisi dóna més validesa a la hipòtesi que tant el sintagma complementador com el sintagma verbal tenen una perifèria relacionada amb el discurs.

Els marcadors emfàtics que apareixen en els contextos de polaritat emfàtica amb un abast intern són les partícules de polaritat emfàtica baixes ("low EPPA", segons Batllori i Hernanz, 2013), que s'ubiquen a la projecció funcional de sintagma focus (FP) entre el sintagma de finitud (FinP) i el sintagma verbal (VP) (Batllori i Hernanz, 2013: 23).

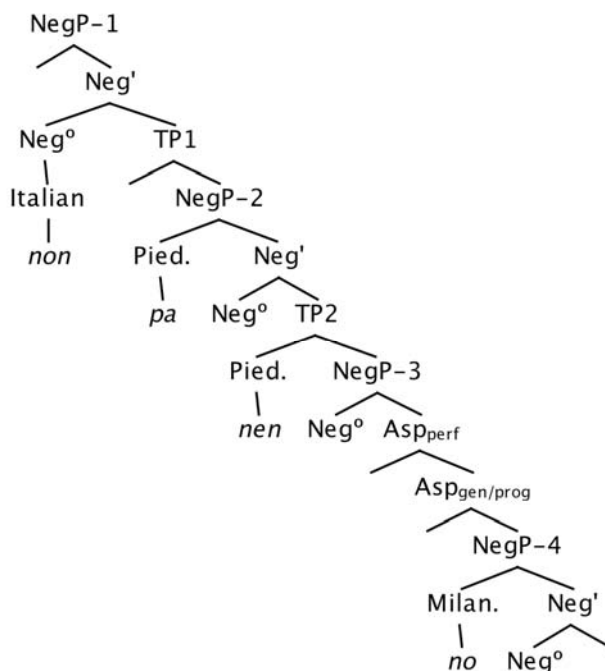
[ForceP [FocusP high EPPA_i [PolP t_i [FinP.. [FP low EPPA [vP . . .]]]]]]

En efecte, les partícules de polaritat emfàtica baixes no poden ocupar una posició preverbal i no impliquen cap moviment cap al domini de SC (com ho demostra, per exemple la no necessitat d'inversió del subjecte). Com comenten Batllori i Hernanz (2013: 24), és molt important constatar que les propietats sintàctiques comentades són coherents amb el tret semàntic de les construccions on apareixen les partícules de polaritat emfàtica baixes: el valor assertiu (afirmatiu o negatiu) més dèbil. Reprenem aquí, doncs, la idea de Gallego (2007: 238) sobre el valor semàntic que es pot associar a aquest tipus de projeccions (vegeu 4.1.2); no són focalitzacions estàndard, amb un valor contrastiu o de correcció explícit.

5.1.3.2.1. Negació interna i partícules de polaritat emfàtica baixes

Si bé és cert que centrem la nostra anàlisi en la proposta de Batllori i Hernanz (2013) i, així, considerem l'existència d'una posició estructural de sintagma focus (situat entre el sintagma de flexió i el sintagma verbal), per als casos de negació interna amb partícules de polaritat emfàtica hem tingut en compte, també, les propostes anteriors de Zanuttini (1997), Pollock (1989) i Cinque (1999) per tal d'incloure la nostra anàlisi en les postulacions de la literatura anterior.

La posició del sintagma focus on s'ubiquen les partícules negatives de polaritat emfàtica baixa és equivalent a l'espai Neg-P2 proposat per Zanuttini (1997), en el marc de l'explicitació de les (almenys) quatre posicions estructurals diferents on poden ocórrer els marcadors negatius, en l'espai sintàctic delimitat a l'esquerra pel participi passat i a la dreta pels complements del verb.

Font: Zanuttini (1997: 101)

Paral·lelament, d'acord amb Cinque (1999: 4) acceptem l'existència d'un ordre fix i rígid dels adverbis presentats per Zanuttini, als quals ell anomena “Lower” (Pre-V) AdvPs. Tornarem a aquesta idea

a l'apartat 7, però podem avançar que serà fonamental a l'hora d'analitzar les oracions amb formes verbals compostes.

D'acord amb Zanuttini (1997) –que afirma que els marcadors negatius pressuposicionals (com el que ara estudiem) ocupen la posició jeràrquica de Neg-P2– entenem que el fet de postular aquesta posició de focus o Neg-P2, és fonamental per expressar sintàcticament que aquests elements, semànticament, neguen una proposició que és assumida en el discurs. Destaca el fet que en algunes llengües, la posició en l'estructura –és a dir, dins la jerarquia de NegP establerta per l'autora– és l'únic factor que distingeix un marcador pressuposicional d'un de no pressuposicional.

Retornant a la proposta de Batllori i Hernanz (2013) –proposta que nosaltres assumim com a eix central de l'explicació sintàctica del fenomen estudiat–, com hem vist a l'apartat 1.3.2, situen les partícules de polaritat emfàtiques baixes dins la projecció funcional del sintagma focus (FP) entre sintagma finitud (FinP) i sintagma verbal (VP), damunt del sintagma del verb lleuger (vP).

[ForceP [FocusP high EPPA_i [PolP t_i [FinP.. [FP low EPPA [vP . . .]]]]]]

(Batllori i Hernanz, 2013: 23)

Com ja hem dit anteriorment en comentar les partícules emfàtiques de polaritat baixes, aquests elements no poden ocupar una posició preverbal i no impliquen cap moviment cap al domini de SC. Aquesta caracterització sintàctica és coherent amb el tret semàntic de les construccions on apareixen les partícules de polaritat emfàtica baixes: el valor assertiu (afirmatiu o negatiu) més dèbil que *poc* o *pla*.

A l'estudi de Batllori i Hernanz (2013) es comenta breument el cas de la partícula negativa de polaritat emfàtica baixa (*no*) *pas*⁷, també estudiat per Espinal (1991, 1993, 2002).

El punt central de la nostra recerca és l'estudi de la partícula de polaritat emfàtica baixa *cap*, emprada tradicionalment⁸ en el dialecte

⁷ Batllori i Hernanz (2013) analitzen també breument el cas de la partícula de polaritat emfàtica baixa *bé/ben*.

⁸ Alguns dels informants consultats constaten que es tracta d'un tret dialectal propi del parlar, però que ha perdut vigència en els darrers anys a causa del procés de

pallarès (per a una delimitació geogràfica de l'abast del tret, vegeu l'apartat 6.1). Es tracta d'una partícula que pot aparèixer (o no) acompanyada del marcador negatiu *no* –que és optatiu⁹.

5.2. El cicle de Jespersen o la suspensió de la polaritat pel contacte de llengües

Com acabem de comentar, un dels aspectes interessants pel que fa a l'anàlisi de la construcció de la negació en pallarès és l'optativitat de la presència de l'adverbi negatiu *no* preposat al verb i amb presència de la partícula de polaritat emfàtica baixa *cap*. Abans de veure les dades del parlar pallarès, és interessant familiaritzar-nos amb les aproximacions teòriques que s'han postulat pel que fa a la presència o no de la marca de negació *no*.

La teoria del cicle de Jespersen (1917) presenta el fet que en la història de les llengües es pot observar una fluctuació en l'expressió la negació i en la presència o absència dels elements que aporten la càrrega negativa. En aquest sentit, és interessant tenir en compte la proposta de Jespersen per tal d'aproximar-nos i comentar els casos en què en pallarès no apareix l'element negatiu preverbal *no*.

Segons Jespersen (1917) la negació, inicialment, s'expressa a través d'un marcador negatiu que, posteriorment es combina amb un adverbi o un mot-frase en posició de complement. Amb el temps, el segon element pren la funció d'expressió de la negació per ell mateix i el marcador negatiu original esdevé opcional i, eventualment, desapareix.

De la proposta de Jespersen es desprèn que l'afebliment de la negació és una qüestió de reducció fonètica, i el seu enfortiment a través de mots addicionals és motivat, en part, per la necessitat de mantenir la distinció entre la negació i l'afirmació, i en part, també per fer més vívida la negació. El fet que, nocionalment, el contrast entre les oracions afirmatives i negatives sigui important i que el desgast fonètic de la

desdialectalització en què es troba immersa aquesta varietat dialectal. Alguns parlants, afirmen que actualment l'ús de *pas* és també vigent en pallarès. Per a més informació sobre la desdialectalització del parlar pallarès, vegeu l'annex 4.5.

⁹ Segons Coll (1991: 29), les zones on es pot prescindir del marcador negatiu *no* són les valls més septentrionals del Pallars: Vall Ferrera, Vall de Cardós i Valls d'Àneu.

negació que causa aquesta distinció esdevingui insuficient, fa que es reforci amb una paraula afegida per restablir el contrast: un element focal.

Tanmateix, però, segons Kiparsky i Condoravdi (2007: 4-5) el reforç de la negació amb un indefinit postverbal no és una resposta a l'afebliment fonètic del nucli, sinó que es tracta d'un fet motivat per la força de la pragmàtica i de la semàntica en la direcció del cicle esmentat: la negació emfàtica tendeix a créixer en freqüència a causa d'un ús pragmàticament motivat. Kiparsky i Condoravdi (2007: 5) afirmen que el contrast que manté el canvi en cadena no és entre afirmació i negació (com afirma Jespersen), sinó entre negació simple i negació emfàtica i l'afebliment que mina el contrast no és l'afebliment fonètic de la negació simple, sinó l'afebliment semàntic de la negació emfàtica.

Amb el temps, quan la negació emfàtica creix en freqüència fins al punt que esdevé obligatòria, necessàriament s'afebleix –perquè deixa de ser motivada pragmàticament, perd el valor marcat– i esdevé la negació regular.

Jespersen (1917) –i autors posteriors com Schwegler (1988, 1990); Geurts (2000); Ladusaw (1993); Posner (1985)– comenten el cicle experimentat en casos com el del francès. Schwenter (2006) ressegueix l'evolució de la negació en el cas francès a través de l'esquema següent:

- (5) Estadi 1. NEG + VERB
 Je ne sais. 'No ho sé'
 Estadi 2. NEG + VERB + NEG EMFÀTICA
 Je ne sais (pas).
 Estadi 3. NEG + VERB + NEG OBLIGATÒRIA
 Je ne sais pas.
 Estadi 4. VERB + NEG
 Je sais pas.

(Schwenter, 2006: 328)

En el domini lingüístic occità –a excepció de l'aranès, com veurem a continuació– el sistema de la negació discontinua *ne...pas*

també evoluciona a un sistema on l'element *pas* permet l'expressió de la negació (6) (vegeu Jagueneau (2007: 99) i Sauzet (2006, *abstract*).

- (6) Comprenes **pas**. Non, soi **pas** un voluntari!
(Joan Bodon, 19)

En el cas català hi ha un cas, el del parlar rossellonès (i fins i tot, però molt menys, a l'Alt Empordà, Ripollès, Gironès i la Garrotxa, segons el DCVB), on s'ha completat tot el cicle de Jespersen i, actualment, *pas* és la partícula principal de negació (7). En les oracions amb temps verbal personal simple se situa després de la forma verbal (per a una explicació de la diacronia i la sincronia d'aquest fenomen, vegeu Gómez, 2011: 3.10).

- (7) En tinc **pas**.
M'agrada **pas**.
La Maria vindrà **pas**.
(Gómez, 2011: 301)

Ara bé, pel que fa al pallarès, ens trobem en una situació diferent a les esmentades anteriorment. D'una banda, en pallarès –com succeeix a la resta del català–, la construcció no marcada de negació no requereix la presència d'un segon element negatiu de reforç (8), com sí que passa en els casos descrits en el cicle de Jespersen. En aquest sentit, no hi ha cap evidència que, per a les construccions no marcades de negació, s'hagi de produir, en pallarès, una evolució cap a l'estadi segon comentat per Jespersen –partícula de reforç que esdevingui l'únic marcador de negació.

- (8) No es pudiven llaurar perquè hi haví pénya o d'allò.
(Enregistrament amb Josep de Carrera; Sistac, 1998)

En les construccions concessives, condicionals i altres construccions on apareix un complement adjunt i on no hi ha un espai per a la manifestació de l'èmfasi, l'aparició de *cap* no és possible (9-11). Aquest fet corrobora la hipòtesi que *cap* no és la partícula de negació no marcada del pallarès.

- (9) Mentre no hi va 'vér carretèra ni telèfono, ancara 'nave aguantant la gént.
(Enregistrament amb Josep de Carrera; Ton d'Iguan; Sistac, 1998)
- (10) Si no véns d'hora, marxarem sense tu.
*Si **no** véns **cap** d'hora, marxarem sense tu.
- (11) Encara que no arribis d'hora, els trobaràs desperts esperant-te.

*Encara que **no** arribis **cap** d'hora, els trobaràs desperts esperant-te.

En efecte, en pellarès, els casos en què hem observat que la partícula *no* pot no aparèixer, són els de les oracions amb construccions de negació marcada; és a dir, de construccions de tipus emfàtic que conviuen amb les oracions no marcades corresponents. En els exemples següents veiem com, en pellarès, podem tenir, simultàniament, les tres oracions següents.

- (12) **No** ho sé.
- (13) **No** ho sé **cap**.
- (14) Sé **cap**.

L'exemple (12) correspon a la construcció negativa no marcada. Els exemples (13) i (14) corresponen a la construcció marcada, emfàtica, amb uns condicionants pragmàtics determinats (vegeu l'apartat 8 per aprofundir en aquest aspecte). La qüestió fonamental en aquest punt és la motivació de la no aparició de *no* en les construccions marcades de negació. Les hipòtesis en aquest sentit són dos.

D'una banda, podem considerar que, en el cas del pellarès, l'actuació del cicle de Jespersen es produeix només en les oracions negatives marcades o emfàtiques. Així, el procés descrit per a llengües com el francès s'hauria produït, en pellarès, en només un tipus de construcció negativa –la marcada. D'aquesta manera, l'afebliment del valor negatiu de *no* de la construcció de (13) es produiria perquè *cap* adquireix el matís semàntic de negació marcada o emfàtica que caracteritza la construcció. El valor de *no* com a element negatiu quedaria implícit a *cap* que, a més, comportaria valors semàntics o pragmàtics afegits –aquesta concepció tindria punts concomitants amb la hipòtesi comentada anteriorment de Kiparsky i Condoravdi (2007).

De l'altra –si considerem que els fenòmens associats al cicle de Jespersen es poden produir només en les construccions de negació no marcada–, podríem al·ludir al contacte de llengües com a causa de la suspensió de la polaritat –no aparició de *no*– en les construccions de negació marcada pellareses. En aquest punt, cal tenir en compte el comportament de llengües comentades anteriorment –el francès i l'occità–, que permeten l'absència de *no* i que són molt properes al

pallarès per qüestions geogràfiques i econòmiques. En aquest sentit, el fet que les valls on es tendeix més a prescindir de la partícula *no* siguin les valls septentrionals del Pallars¹⁰ –en contacte amb la Vall d’Aran i França– és un argument a favor de la hipòtesi del contacte lingüístic.

Així, atès que es tracta de parlars amb una interacció directa, el contacte de llengües podria haver afavorit que, tot i tractar-se de construccions diferents, el pallarès hagués adoptat el tipus de construcció negativa no marcada del francès, de l’occità i del rossellonès, per a les construccions negatives marcades.

Alhora, atès que en català central i nord-occidental *pas* és una unitat en correlació amb *no* –que ha d’aparèixer en totes les oracions (Espinal, 1991: 35)–, el pallarès hauria mantingut, també, la possibilitat de la presència simultània de *no* i *cap*.

Un cas a favor d’aquesta idea és que en aranès –occità de la Vall d’Aran– també és possible l’aparició única de *cap* en posició postverbal. Segons Carrera (2007: 20.4.2.2.4), l’ús de *cap* postverbal sense la presència de *no* no és extraordinàriament corrent. De totes maneres, segons Carrera (2007: 20.4.2.2.4.), l’ús de *cap* postverbal sense reforç de *non* és més freqüent que l’ús únic de *pas*, que és més literari o formal¹¹.

- (15) Son **cap** nauti
‘No són pas alts’

(Carrera, 2007: 20.4.2.2.4)

La qüestió, però, no és clara i requeriria d’un estudi més aprofundit des d’un punt de vista de la diacronia i de les tipologies lingüístiques i, també, dels usos pragmàtics.

¹⁰ Vegeu nota 9.

¹¹ En pallarès també es constata l’ús de la partícula *pas*. Per a una caracterització dels usos de *pas* en pallarès, vegeu el paràgraf final de l’apartat 6.1.

6. Caracterització de la negació en pallarès a través de la partícula de polaritat emfàtica baixa *cap*

En l'apartat següent comentem, en primer terme, la distribució i l'origen de *cap* com partícula negativa de polaritat emfàtica baixa segons els estudis dialectològics tradicionals i segons la literatura actual. Descriuim, també, els contextos d'ús i la distribució sintàctica de *cap* i, finalment, sintetitzem els resultats obtinguts pels que fa a la caracterització de *cap*, a través de dues taules de síntesi de les dades –sobre els contextos d'ús i de posició estructural de *cap* en pallarès i amb una anàlisi comparativa de partícules de les llengües romàniques amb un comportament semblant a *cap*.

6.1. La distribució i l'origen de *cap* com partícula negativa de polaritat emfàtica baixa segons els estudis dialectològics tradicionals

El DCVB es refereix a *cap* com un “adverbi equivalent a *pas*, per reforçar la negació”. En reporta l'ús a Andorra, Alt Urgell, Pallars, Ribagorça, Conca de Tremp i l'exemplifica amb les oracions següents: “No enraona cap gaire com aquí” (Andorra), “No ho hai cap fet” (Andorra), “No val cap una gran cosa aquest auto” (Ordino), “No m'agrada cap, això” (St. Julià de Lòria), “No fevi cap de calor” (Seu d'Urgell), “No ho diuen cap” (Bonansa), “Ell no vindrà cap” (Cardós), “No volem cap venir” (Sort), “No hi arribaràs cap, al poble” (Pobla de Segur), “Lo senyor rector no vindrà cap (Pobla de Segur).

Riera (1992) afirma que és un tret propi del pallarès, del parlar de l'Alta Ribagorça, de l'Urgellet (rodalies d'Andorra) i de l'aranès. Afirma que és usat, sistemàticament, pels joves i pels infants andorrans i comenta que no és un tret que es trobi en recessió. Espinal (2002: 2748, nota 17) es fa ressò, també, del fet que aquest tret és propi del ribagorçà.

Casanova (2013: 96) fa extensiu l'ús de *cap* com a element negatiu a tot el Pirineu occidental.

Segons Febrer i Bringué (2007: 141) l'ús de *cap* perdura a les “valls pirinenques occidentals: Andorra, Alt Urgell, Pallars, Ribagorça, Conca de Tremp”, on s'afirma que “té una importància decisiva en el parlar pel seu constant ús: marca una notable diferència entre les parles pirinenques i la resta de les parles catalanes”.

Pel que fa a l'estudi de l'origen etimològic i dels usos de la partícula, un dels autors que més s'hi ha dedicat és Joan Coromines. Coromines (1990: §121a) constata l'ús de *cap* com a “partícula adverbial amb valor del català *pas*, reforçant una negació” en aranès. Comenta com, en la llengua d'oc, l'ús de *cap* és “ben limitat, si bé s'estén un tros Garona avall de l'Aran i a l'alt Coserans”. Afirmar que l'adverbi *cap* prové, com el substantiu, del llatí vulgar *CAPUM*, var. de *CAPUT* (‘Part superior del cos de l'home, i anterior de la majoria d'animals, en la qual està el cervell i els principals òrgans de la sensació’).

Coromines (1971: 264) afirma que la informació sobre l'origen i funcions de *cap* donada pel DCVB és insuficient. Constata que l'aparició de *cap* amb funció (únicament) adjectiva es troba a partir del segle XVI (abans s'emprava l'expressió *negun*). L'ús de *cap* amb valor substantiu (equivalent a *ningú*) no apareixia, encara, al segle XVI. Segons Coromines (1971: 264) “això ja indica que no es deu tractar d'una espècie de personificació del cap, part del cos, com a representatiu de tota la persona (*no he vist cap* = no he vist ni un sol cap, ni una sola persona), car aleshores calia esperar que hagués pres el sentit del castellà *nadie*”.

Atesa la tendència “arcaïtzant” de la zona on s'estén l'ús de *cap* amb valor emfàtic de negació (Andorra, Urgell, Alt i Baix Pallars, Ribagorça, Vall d'Aran, Coserans i Comenge), Coromines (1971: 264) proposa que l'ús que es fa de *cap* sigui el veritable ús primitiu, de manera que el sentit del mot fos ‘bocí, extrem’ (*en trobo cap*)¹²; és a dir, que es

¹² En aquest sentit és interessant observar que, en pallarès, és molt vigent l'ús d'expressions com ara *el cap del port*, *el cap de casa* (golfà), *el cap del carrer*, etc. per

tractés d'un minimitzador nominal gramaticalitzat amb el pas del temps. L'autor afirma que "aquesta mena de generalitzacions són un fet banal en romànic, que es repeteix amb *pas*, *mica*, *gota*, el dialectal *molla*, els estrangers *point*, *bric*, etc." La hipòtesi de Coromines és validada en l'actualitat a través d'estudis com el de Garzonio i Poletto (2008); vegeu l'apartat 6.1.1.

Coromines corrobora l'explicació sobre el pas a un valor adverbial negatiu recollint l'ús de *cap de* a Mallorca, Alacant, Pallars i Gascunya (*cap d'home* 'cap home') comparat amb el francès *pas d'ami* = *aucun ami* 'cap amic'; també justifica la seva posició al·ludint el fet que hi ha documentació medieval de l'ús emfàtic de *cap*. De fet, al *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Coromines observa com, en textos medievals com la *Dietètica occitana* ("en mai non deu hom *cap* manjar/ de res ni es bon de sagnar") ja es trobaven usos en què el pas de l'adverbi negatiu al pronom indefinit és difícil de determinar. Precisament, segons Coromines, aquesta és una mostra de la facilitat de transició de l'adverbi intensiu de la negació al pronom. Fa referència, també, a l'argument següent per justificar la seva proposta.

En bastants parlars de la zona subpirenaica Segre-Ribagorça diuen *no n'hi ha més cap* (general a la "Terreta" –Bonremei, Montanyana, etc.– i Conca de Tremp, però que també sento en el Segre mitjà, almenys en racons conservadors com la Baronia de Rialb), i tot i que això avui més aviat significa = cast. 'ninguna más', fr. 'aucun de plus, aucun d'autre', és clar que enllaça fortament amb l'ús pallarès-cerdà de *cap* 'pas' < no n'hi ha més, de cap manera, en absolut', i si es pogué invertir l'ordre *més cap* en *cap més* això alhora ens mostra uns dels camins que es deuria seguir en la transformació de l'adverbi negatiu *cap* 'pas' en el pronom negatiu-indefinit que ha substituït *ningun*.

(DECat)

Coromines, a més, justifica les seves explicacions sobre la naturalesa de *cap* com un minimitzador nominal gramaticalitzat propi del parlar del Pallars afirmant que l'adverbi emfàtic *pas* no s'usa en aquestes zones. Per a Coromines *cap* és l'única marca d'èmfasi de la negació en la parla pallaresa. El cert, però, com hem comentat a la nota 8, és que en pallarès també es constata l'ús de la partícula *pas*, que s'hauria anat

referir-se al punt més alt o a l'extrem de l'element que apareix dins el sintagma preposicional.

introduint al parlar per efecte del contacte amb la resta dels parlars catalans que l'empren (turisme, llengua estàndard de l'escola, mitjans de comunicació, etc.). De fet, segons alguns informants, *cap* és un tret dialectal en recessió, usat majoritàriament per les persones grans o per aquells que volen mantenir els trets característics del parlar.

6.1.1. L'evolució de *cap* com a minimitzador a partícula negativa de polaritat emfàtica baixa

Les constatacions dels estudis tradicionals presentades per al cas del pallarès *cap*, coincideixen amb dinàmiques evolutives detectades en altres llengües romàniques. En aquest sentit, és interessant recollir algunes aportacions teòriques que validen la proposta de Coromines que l'ús de *cap* respon al veritable ús primitiu del mot en el sentit de 'bocí, extrem' d'alguna cosa; és a dir: com a nucli d'una estructura partitiva: SDet (o SN) que conté SP.

Segons Garzonio i Poletto (2009: 82) els marcadors de Neg2 – denominació de Zanuttini (1997) equivalent a les nostres partícules negatives de polaritat emfàtica baixes– deriven de minimitzadors gramaticalitzats que, originàriament, apareixien, com dèiem adés, com el nucli d'una estructura complexa de SDet seguida d'un SP obligatori. També Kiparsky i Condoravdi (2006: 2) consideren que aquestes partícules deriven de minimitzadors nominals, noms que denoten “a negligible number, amount, or part of something”.

Moltes varietats italo-romàniques presenten marcadors negatius que deriven de noms que expressen una petita quantitat, i que, originalment, es relacionaven amb el seu complement preposicional.

- 'pa' (*pas*) del piemontès/valdotà.
- 'brisa' (*mica* o *molla*), de l'emilià.
- 'miga/ mica' (*mica* o *molla*), del milanès i de l'italià en general.
- 'mina/ mia' (*mica* o *molla*), del parlar del Veneto.
- 'bucca' (*mos*), del romanx.
- 'ca' del parlar de Livign, a Lombardia.
- 'punto', del florentí
- 'filu', del salentí

- ‘fiore’, de l’antic florentí
- ‘gozo’, de l’antic venecià.

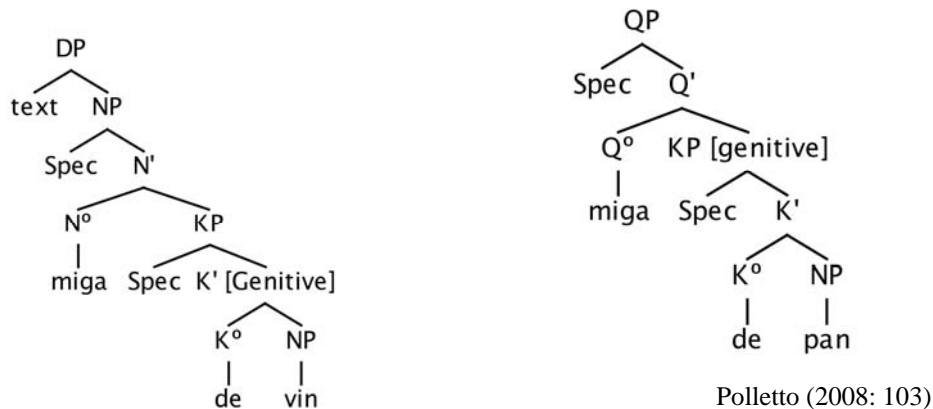
Segons Garzonio i Poletto (2009: 100) es tracta d’elements que, originàriament, apareixien en predicats amb determinades propietats semàntiques, com ara no seleccionar objectes animats. Aquests elements formaven part de SDet indefinits amb un complement preposicional que contenia un altre SDet (el nom que es referia a la cosa quantificada mínimament). Aquesta explicació és aplicable, també, a la partícula *cap*, tenint en compte l’origen proposat per Coromines: tindríem un SDet que tindria com a nucli *cap* i que seria complementat amb un SP (el nucli del qual faria referència a allò quantificat en grau mínim): *un cap de...*

Aquesta constatació és coherent amb el fet que, segons Garzonio i Poletto (2008: 66; 2009: 101), inicialment, aquestes expressions podien ser descrites com a negacions emfàtiques, on l’èmfasi era obtingut negant el grau més petit d’una escala. Segons aquests autors, al final del procés diacrònic –amb estadis paral·lels al cicle de Jespersen; vegeu 5.2.–, quan els minimitzadors ja evolucionats esdevenen el morfema de la negació estàndard en una determinada varietat, perden la propietat d’expressar un grau mínim. És per això que alguns d’aquests elements han esdevingut marcadors negatius. Aquest no és el cas de la majoria de les varietats catalanes, on *cap* ha seguit evolucionant i ha esdevingut un quantificador nominal.

Ara bé, en el cas del pallarès sembla clar que el procés evolutiu pel qual els minimitzadors inicials perden el valor emfàtic no ha arribat a l’estadi final, però sí que s’ha mantingut en un estadi anterior. És així com s’explica el fet que *cap* en pallarès mantingui encara un cert valor emfàtic de la partícula, que s’ha especialitzat com a reforç de la negació i que expressa el fet que una assumpció explícita o implícita feta per l’interlocutor és incorrecta.

Pel que fa a l’anàlisi sintàctica d’aquest procés evolutiu, Garzonio i Polletto (2008: 103) expliquen que es produeix el pas de la posició interna d’un sintagma determinant a una posició adverbial situada a la part baixa del sintagma de flexió. Així, es passa per un estadi en què el

nom que inicialment indicava una quantitat petita i tenia com a objecte un sintagma preposicional (*miga de...*), és reinterpretat com una categoria funcional (un quantificador) respecte del seu objecte original de sintagma preposicional (*miga de...*). A causa d'aquesta reinterpretació el quantificador es pot moure, dins el domini funcional del sintagma determinant, a la posició dedicada als quantificadors existencials.

En la segona fase del procés, quan els elements que comentem són quantificadors reals –és a dir, categories funcionals sense les propietats típiques dels noms lèxics: trets-fi, la possibilitat de ser modificats, la possibilitat de tenir complements SP–, perden qualsevol contingut referencial i ja no reben necessàriament una interpretació negativa, de manera que poden ser usats en contextos positius, també.

El següent estadi evolutiu que pot experimentar el minimitzador convertit en quantificador és el moviment fora de la posició d'objecte on era unit originalment. Els quantificadors es mouen a unes posicions determinades de l'àrea baixa del sintagma de flexió fins i tot quan representen l'objecte del verb. En aquest punt, el minimitzador pot ocórrer sol, sense cap complement, com un element oracional, per exemple com a partícula negativa de polaritat emfàtica baixa.

Aquest mateix procés presentat per Garzonio i Poletto (2008 i 2009) per a diferents llengües romàniques sembla aplicable a l'adverbi *cap* pallarès. Això ens permetria d'afirmar que *cap* és un element que inicialment era un minimitzador i que ha evolucionat fins a tenir un valor propi com a marca de la negació marcada en pallarès.

6.2. La distribució sintàctica de (no)... *cap*

Pel que fa a la negació en pallarès, com hem comentat anteriorment (apartat 5.2.), podem trobar casos en què apareix, únicament, la negació expressada a través del marcador negatiu *no* en posició preverbal. Aquesta és l'estructura no marcada de la negació del català en general – de fet, alguns parlar com el tortosí, el tarragoní i els parlars valencians, no usen altres marcadors negatius (Espinal, 2002: 2748).

En els casos que comentem a continuació, però, estudiem la negació marcada en pallarès –on apareix sempre la partícula *cap*–, atès que aquest és el fenomen distintiu que singularitza el pallarès respecte de la resta dels parlars catalans i l'element central de la nostra recerca.

6.2.1. En una oració amb temps verbal simple

En les oracions amb temps verbal simple (no compost), la posició de *cap* és sempre postverbal. Ara bé, el pallarès pot presentar solucions diferents.

a) D'una banda, és possible l'aparició simultània del marcador negatiu *no* en posició preverbal, juntament amb la partícula de polaritat emfàtica *cap* en posició postverbal. *No...cap* expressa una única negació oracional, és un marcador complex discontinu; “entre els seus dos components únicament hi pot ocórrer material de naturalesa verbal, és a dir un verb i els clítics que s'hi associen” (Espinal, 2002: 2749).

- (16) **No** m'importaria **cap**. (EC2)¹³
- (17) **No** me'n recordo **cap**. (EC2)
- (18) Açò jo **no** ho sé **cap**: no ho hai provat mai. (Lluís, 1980: 18)
- (19) **No** els veureu **cap**. (Lluís, 1959-1979: 120)
- (20) **No** hi arribaràs **cap**, al poble, amb lo peu coix. (Bringué i Febrer, 2007: 141)
- (21) **No** val **cap** una gran cosa aquest auto. (Bringué i Febrer, 2007: 141)
- (22) **No** diem **cap** “jabalí”. (EDC, 2011: 31)
- (23) **No** sabríem **cap** de qui era. (EDC, 2011: 31)
- (24) **No** cal **cap** tanta calma (EC5)

¹³ A partir d'ara, empraré les sigles EC (Enregistrament de Corpus) per referir-me als exemples obtinguts a través de les gravacions d'entrevistes i converses espontànies amb informants pallaresos.

Riera (1992: 186) també recull exemples de l'ús de *cap* en andorrà.

- (25) **No** se'n compre **cap**.
No ho escriurà **cap**.
No les conec **cap** totes, les herbes.
No em porten **cap**.
No era **cap** pluja.
No es fa **cap** així.

(Riera, 1992: 186)

En aranès també trobem aquesta combinació del marcador negatiu *no* preverbal i la partícula de polaritat emfàtica *cap* en posició postverbal (Carrera, 2007: 20.4.2.2.3.). Com ja hem comentat anteriorment, aquesta és una característica específica de l'occità de la Vall d'Aran –a la resta de l'occità s'empra la partícula de negació *pas* reforçada amb l'adverbi negatiu *non/ne* (Sauzet, 2006).

- (26) **Non** son **cap** nauti.
'No són pas alts'
(27) **Non** s'i crie **cap** tanti vedèths.
'No s'hi crien pas tants vedells'.

(Carrera, 2007: 20.4.2.2.4)

(Suïls, 2009: 835)

b) D'altra banda, en pallarès –i en aranès (vegeu Carrera, 2007: 20.4.2.2.4)–, en algunes ocasions, com hem vist, trobem l'aparició única de *cap* en posició postverbal. En aquest cas, l'absència de *no* no impedeix una lectura negativa de l'oració. *Cap* aporta el valor negatiu de l'oració.

- (28) Vinré **cap**.
(29) Só **cap** cansat.
(30) Val **cap** la pena.
(31) È **cap** vritat, això.
(32) Ho faré **cap**, açò.

(Lluís, 1980: 24)

(Lluís, 1959-1979, vol. 1: 177)

(Lluís, 1959-1979, vol. 3: XVI)

(Coll, 1984: 23)

(Sistac, 1998: 70)

En pallarès (33-36) –i en aranès també (37)–, hi ha un cas en què l'ús de la negació a través de la partícula *cap* postverbal (i absència de *no*) és molt freqüent; es tracta d'una estructura gairebé lexicalitzada o, com afirma Carrera (2007: 238, nota 73), “qu'ei plan corrent, e de cops

sembla qu'es dues formes venguen ua expression mès o mens estereotipada". Es tracta de la combinació de *cap* amb la primera persona del singular del present d'indicatiu del verb *saber*.

- (33) Mirau que la canalla d'avui sé **cap** com sóu criats.

(Lluís, 1964: 68)

- (34) Sé **cap** si aguantarem.

(EC3)

- (35) Sé **cap** com tenen tantes coses a explicar.

(EC3)

- (36) Sé **cap** què en deveu fer d'aguelles cadires.

(EC4)

- (37) Sai **cap**, sai **cap** se qué ei; sai **cap** se qué i foten; sai **cap** se qué mos cau hèr.

Carrera (2007: 238, nota 73)

6.2.2. En una oració amb temps verbal compost

En parlarès, en oracions amb temps verbals compostos, trobem dues tendències diferents.

D'una banda, en algunes ocasions, trobem el marcador *cap* entre l'auxiliar i el verb en infinitiu o participi¹⁴, tant en els casos en què apareix la negació discontinua *no... cap* (38-41), com en els casos en què *cap* és el nucli de la negació (42). Aquest comportament, segons els DCVB és semblant al del català central de l'Empordà i de la Plana de Vic (43) –i al parlar de la Garrotxa i del Gironès¹⁵–, i al del francès (44) i de l'occità (45), que situen *pas* entre l'auxiliar i el verb en forma no personal. En rossellonès, la posició de la partícula emfàtica negativa entre l'auxiliar i l'infinitiu o el participi és rígida; la distribució no pot ser d'una altra manera (46).

- (38) Vei que **no** se us han **cap** enganxat tampoc les llençols a l'esquena.

(Lluís, 1959-1979: 120)

- (39) **No** em vai **cap** dormir amb ta mare, jo!!

(Coll, 1989: 240)

- (40) Mare, jo **no** ho hai **cap** fet.

(Bringué i Febrer, 2007: 141)

¹⁴ A través de la prova de judicis gramaticals, hem pogut constatar que els casos en què la forma personal és un gerundi –que forma part d'una perífrasi aspectual–, segueixen el mateix patró que els exemples amb participi o infinitiu: *No estava cap somiant!* (JG4)

¹⁵ Segons Gemma Rigau –parlant de la varietat d'aquestes zones– la posició de *pas* entre l'auxiliar i la forma no personal és molt rígida en aquests parlars.

- (41) **No** n'hai **cap** vist **mai**.
(EDC, 2011: 31)
- (42) E **cap** vingut.
(EC1)
- (43) La Maria **no** va **pas** aprovar.
(Espinal, 1991: 2d)
- (44) Je **ne** vois **pas** un chat.
(Muller, 1991: 221)
- (45) Las maisons novas **n'an pas** prengut...
N'i ha **pas** pro gent
(Jagueneau, 2007: 108, taula 2.1)
- (46) Hi vaig **pas** anar.
Ho sem **pas** trapat.
(Gómez, 2011: 301)

De l'altra, però, hem trobat algun cas on, en pallarès (47-48) –tant si s'usa la negació discontinua *no...cap*, com en casos de presència única de *cap*– la partícula emfàtica *cap* se situa després del participi.

- (47) Escalarre i Santa Maria, **no** es van fer **cap** en un dia.¹⁶
(Coll, 1991: 126)
- (48) Ha vingut **cap**.
(EC1)

Aquest tret és propi del català central de Barcelona i dels voltants (segons el DCVB; Espinal, 2002: 2748; Solà, 1990-1991: 253). Constatem, també, que el marcador negatiu *pas* se situa després del participi o de l'infinitiu a la resta del català nord-occidental (49-50) –a excepció del tortosí, on l'ús del marcador negatiu *pas* és gairebé nul.

- (49) **No** l'he vist **pas**.
(Espinal, 2002: 2748)
- (50) **No** ha **pas** vingut.
No vaig **pas** dir això.
(Solà, 1990-1991: 253)

Quantitativament, sembla clar que la tendència general del pallarès és situar *cap* entre el verb auxiliar i la forma no personal.

De fet, l'aranès –a diferència de la resta de l'occità, que situa sempre el marcador entre l'auxiliar i el verb– també permet la mobilitat del marcador.

- (51) **Non** m'an **cap** vist
Non m'an vist **cap**
Carrera (2007: 237)

¹⁶ En aquest cas, la posició de *cap* podria venir determinada per les exigències del frasseig rítmic del refrany.

Carrera (2007: 237, nota 71) justifica la possibilitat doble de situació del marcador negatiu per la influència de les “llengües estataus”:

Es advèrbis qu’an abituauments fòrça mobilitat laguens dera frasa quan son eth complement d’un vèrbe en un temps simple, mès quan i a un vèrbe conjugat (auxiliar o semiauxiliar) e un participi o un infinitiu, era tendéncia generaus aranesa qu’ei era contrària, dilhèu per imitacion des models meridionaus, dera madeisha manera qu’eth comportament des auti parlars occitans deu èster estimulat peth francés. En aranés que s’evite pro regularaments de plaçar er advèrbi en aquera posicion, e es advèrbis que poirien èster plaçadi dempús deth vèrbe conjugat, son plaçadi en d’autes situacions. Donques, en lòc de *non n’auie jamès parlat*, se ditz *non n’auie parlat jamès* o *jamès (non) n’auie parlat*, e en lòc de *m’a tostemp vist*, se ditz *m’a vist tostemp* o tanplan *tostemp m’a vist*. Evidentaments, aquerò no vò cap díder qu’en aranés non se pogue plaçar er advèrbi dempús deth vèrbe conjugat e deuant deth participi o der infinitiu, se se vò.

Carrera (2007: 237, nota 71)

En aquest sentit, el fet que en parlarès el marcador *cap* es pugui trobar, en algunes ocasions, després del participi o de l’infinitiu es pot deure, com Carrera (2007) afirma per a l’aranès, a la influència dels parlars amb què es troba en contacte –recordem que la resta del català nord-occidental situa la partícula després del participi.

6.2.3. Perífrasis verbals modals i aspectuals

Les perífrasis verbals, com afirmen Gavarró i Laca (2002: 2665), “es troben a mig camí entre les formes gramaticals compostes d’un auxiliar i un verb principal [...] i les seqüències formades per dos verbs principals pertanyents a oracions diferents”¹⁷. Així, “la independència dels dos elements que les constitueixen és major que en les formes compostes i menor que en les seqüències de verbs principals” (Gavarró i Laca, 2002: 2677); mantenen una “unitat relativa: a efectes de certs fenòmens sintàctics [...] es comporten com una unitat, mentre a efectes d’altres [...] es comporten com dos constituents independents (Gavarró i Laca, 2002: 2667).

¹⁷ Gavarró i Laca (2002: 2677) especifiquen les característiques d’aquest comportament híbrid: “a més de l’anteposició de clític, els verbs finits de les perífrasis es comporten com els auxiliars perquè (i) són transparents respecte a les restriccions seleccionals, (ii) passivitzen de forma “discontínua”, i (iii) el verb no finit i els seus complements no passen proves de constituència com la substitució per un clític o la interrogació parcial. No s’assemblen als auxiliars en la mesura que accepten (i) l’anàfora de complement nul, (ii) la negació del verb no finit i (iii) la interrupció de la seqüència lineal dels dos verbs amb elements parentètics”.

En aquest sentit, aquest comportament híbrid entre l'auxiliaritat i el verb principal, ha portat a analitzar determinades perífrasis (les formades per verbs com *voler* o *saber*) com a verbs de *reestructuració* (Rizzi, 1978). En paraules de Gavarró i Laca (2002: 26789 –parafrasejant Rizzi (1978)– es tracta de verbs amb “una doble naturalesa derivada d’una operació que reanalitza una estructura (bioracional, com la d’una seqüència de verbs principals) en una altra (de monooracional, com la d’un verb compost)”.

Segons Gavarró i Laca (2002: 2673), en general, en les varietats del català en què s’usa una partícula emfàtica de polaritat negativa, en les perífrasis, la partícula negativa pot trobar-se després del verb no finit o entre els dos verbs d’una perífrasi (52). En els casos en què hi ha una anteposició de clític, la partícula també pot trobar-se abans o després del verb no finit (53). Com hem comentat, aquest és el cas de gran part del català central i de les zones nord-occidentals que usen la partícula *pas*.

- (52) En Pere **no** sol menjar **pas** gelat.
 En Pere **no** sol **pas** menjar gelat. (Gavarró i Laca, 2002: 2673)
- (53) La Marta **no** pot **pas** casar-se.
 La Marta **no** pot casar-se **pas**.
 La Marta **no** es pot **pas** casar.
 La Marta **no** es pot casar **pas**. (Gavarró i Laca, 2002: 2673)

Ara bé, en rossellonès, la posició de *pas* entre els dos verbs és molt rígida i, per tant, no trobem casos de posposició.

- (54) Ho podes **pas** tocar. (Gómez, 2011: 301)

En pallarès, tot i la dificultat d’obtenir dades específiques espontànies d’aquest tipus de construccions, constatem que, en general, *cap* se situa darrere del verb principal –com en rossellonès– tant en les perífrasis modals (55-61) com en les aspectuals (62). És a dir: com en el cas de les formes compostes, *pas* se situa darrere la forma que actua com a auxiliar.

Perífrasis modals:

PODER + INFINITIU

(55) Açò **no** pot **cap** ser així.

(Bringué i Febrer, 2007: 141)

(56) Açò sí que **no** pot **cap** ser

(Lluís, 1980: 24)

HAVER DE /DEURE + INFINITIU

(57) **No** m'han **cap** de xotre.

(Lluís, 1980: 24)

(58) **No** me n'ha **cap** d'ansenyar ningú, de fer aquestes receptes.

(Lluís, 1959-1979: 151)

(59) **No** us heu **cap** d'agafar així, la cosa, home!

(Lluís, 1980: 34)

(60) N'has **cap** de fer cas

(Lluís, 1964: 35)

(61) **No** en deus **cap** menjar, de tocino

(JG2)¹⁸

Perífrasis aspectuals:

ESTAR + GERUNDI

(62) **No** estava **cap** somiant!

(JG4)

Com hem comentat anteriorment, és interessant observar els casos en què hi ha una anteposició de clític en la perífrasi. En aquests contextos cal constatar si la partícula *cap* també pot trobar-se abans o després del verb no finit, com succeeix en els parlars centrals i nord-occidental, pel que fa a *pas*.

Pel que fa als casos amb anteposició del clític en la perífrasi, trobem que, en pallarès, en alguna ocasió, *cap* apareix després de la forma verbal no personal (63). Tanmateix, la tendència generalitzada al manteniment de *cap* entre els dos verbs de la perífrasi (64) ens fa pensar que es tracta d'una posició força rígida.

(63) **No** us podem dir **cap** que no

(Lluís, 1959-1979: 140)

(64) Això **no** ho puc **cap** evitar.

(Lluís, 1964: 48)

En aquest sentit, el pallarès es comporta de manera semblant al rossellonès, on hem vist que la posició de *pas* entre l'auxiliar i la forma no personal és molt rígida (vegeu exemple 54).

En aquest punt, cal tenir en compte, encara, un altre context relacionat amb el de les perífrasis. En català, trobem algunes

¹⁸ A partir d'aquest punt empraré les sigles JG per referir-me als exemples obtinguts a través de les proves de Judicis Gramaticals realitzades a informants pallaresos.

lexicogràfiques. Hem observat que *cap* se situa entre la forma conjugada i la forma no personal.

(66) **No** t'ho sabia **cap** dir ben exacte.

(Lluís, 1980: 91)

Es tracta, doncs, d'una posició força rígida que ens permet d'observar com en aquests verbs, tot i que, en altres parlars la reestructuració quan hi ha la partícula de polaritat emfàtica baixa seria possible, no es produeix en el cas del *pallarès*²⁰.

6.2.4. Oracions subordinades substantives

6.2.4.1. D'infinitiu

En les varietats del català que usen la partícula *pas*, segons Hualde (1992: 45) i Espinal (2002: 2750), en aquells casos en què el verb principal no admet l'anteposició del clític que prové de l'oració subordinada –és a dir, no hi ha possibilitat de reestructuració–, la reordenació de *pas* no és possible.

En *pallarès*, la posició de *cap* és força rígida –entre el verb principal i l'oració subordinada–, i és preferida a la ubicació de *cap* dins l'oració subordinada.²¹

(67) **No** volem **cap** venir (Sort).

(DCVB)

(68) **No** vui **cap** tenir tota la vida un remordiment així de consciència.

(Lluís, 1980: 39)

(69) Prou que t'antenc, açò **no** vol **cap** dir que tu haigues de dir res a la Tomasa, no.

(Lluís, 1959-1979: 132)

6.2.4.2. Finites

En general, en les oracions subordinades, com hem comentat anteriorment, els parlants prefereixen les construccions on la partícula *cap* apareix darrere el verb principal i no dins l'oració subordinada. En el

²⁰ Queda pendent per a una fase posterior de la recerca, l'estudi de la posició de *cap* en les construccions causatives (*fer/deixar* + infinitiu) (a, a') i les construccions amb un verb de percepció involuntària (*veure/ sentir*) (b, b') –on també és possible la reestructuració del clític.

a. En Joan la fa cantar. [la = la Maria]

a'. Fa cantar-la. [la = la Maria]

b. La sento cantar a la Maria. [la= la cançó]

b'. Sento cantar-la a la Maria.

²¹ Atesa la dificultat d'obtenció de dades espontànies en aquest sentit, hem validat l'afirmació a través dels comentaris i valoracions dels informants.

cas dels exemples recollits pel que fa a les construccions amb oracions subordinades finites, *cap* se situa sempre darrere el verb principal i no dins l'oració subordinada.

- (70) A fe que **no** em pensava **cap** que em sortíssi amb semblant
trencacoll. (Lluís, 1980: 17)
- (71) **No** penseu **cap** que sigui consevol cosa, no. (Lluís, 1959-1979: 12)
- (72) Jo en sé una, de cosa, però **no** sé **cap** si us interessarie. (Lluís, 1959-1979: 127)
- (73) **No** cal **cap** que mos sarrem massa la faixa, si no volem arrabentâ-mos. (Lluís, 1959-1979: 185)

Tanmateix, per tal d'aprofundir en la qüestió, hem intentat determinar si els condicionants esmentats per Espinal (1993) per a la mobilitat de *pas* en determinades varietats catalanes eren coincidents amb els condicionants que restringeixen la mobilitat de *cap* en pallarès.

En síntesi, segons Espinal (1993) les condicions per a l'aparició de *pas* dins les clàusules són:

1. *No-pas* pot aparèixer en una clàusula subordinada només si al nivell de LF (forma lògica) un operador afirmatiu o bé un operador modal comana-c l'operador negatiu, fet que mostra que per tal que (*no*) *pas* pugui aparèixer, és necessari un entorn estructural específic que gramaticalitzi la modalitat.
2. Atès que no hi ha cap altre operador que permeti l'aparició de (*no*) *pas* a la clàusula subordinada, es postula que la modalitat (representada pels verbs modals, el mode subjuntiu, i partícules d'afirmació) es relaciona amb la gramaticalització de la subjectivitat i, a causa d'aquest fet, al darrer nivell de la representació del significat, accedir a les expectatives d'algú, com necessita *no-pas*, és encara possible.

Assumint que *no pas* apareix com un element discontinu, Espinal postula que hi ha determinades condicions que permeten que el sintagma complementador que introdueix la subordinada no compti com una barrera estructural entre *no* i *pas*; i que, per tant, hi pugui haver mobilitat de l'element *pas*. Els efectes bloquejadors de la subordinada CP poden ser neutralitzats gràcies a un constituent amb especificacions modals, una

partícula afirmativa, un verb modal, o el mode subjuntiu (que Espinal, 1993 defineix com [+Mod]Tens head) que comana-c el nucli negatiu. D'acord amb els condicionants explicats, Espinal determina que la mobilitat de *pas* és possible quan la subordinada té un forma verbal en subjuntiu –ja sigui simple (76) o composta (79). Si el verb de l'oració subordinada no és en subjuntiu, la reordenació de *pas* no és possible (74, 75, 77, 78, 80).

(74)	No sabia pas que tornava.
*[No sabia que tornava pas]	
(75)	No sabia pas que tornaria
*[No sabia que tornaria pas]	
(76)	No sabia pas que tornés
No sabia que tornés pas	
(77)	No sabia pas que havia de tornar
?No sabia que havia pas de tornar	
(78)	No sabia pas que hauria de tornar
?[No sabia que hauria pas de tornar]	
(79)	No sabia pas que hagués de tornar
No sabia que hagués pas de tornar	
(80)	No sabia pas que probablement {tornava, tornaria}
*No sabia que probablement {tornava, tornaria} pas	Espinal (1993)

A través dels judicis gramaticals hem pogut aproximar-nos als usos del *pallarès* pel que fa al tipus d'oracions subordinades presentades per Espinal (1993).

Les respostes dels informants a les proves de judicis gramaticals plantejades mostren un rebuig clar a les construccions marcades com a agramaticals per Espinal (1993). Rebutgen, doncs, les construccions on el verb no apareix en mode subjuntiu. Pel que fa a les formes on apareix el verb en subjuntiu, detectem una certa vacil·lació en els judicis. Hi ha casos en què les construccions es consideren dubtoses i en algun cas s'accepten. En certa manera, aquesta situació es pot deure a la vacil·lació entre la familiaritat de la posició rígida que el *pallarès* presenta per a aquesta partícules i la familiaritat amb construccions amb reordenació de *pas*, per efecte del contacte amb la resta del català que accepta aquestes construccions.

Construccions amb <i>pas</i> presentades per Espinal (1993)	Judicis gramaticals d'informants pallaresos sobre l'ús de <i>cap</i> en oracions subordinades
No sabia pas que tornava. *[No sabia que tornava pas]	(No) sabia/sabiva cap que tornava. *[(No) sabia que tornava cap]
No sabia pas que tornaria *[No sabia que tornaria pas]	(No) sabia/sabiva cap que tornari. *[(No) sabia/sabiva que tornari cap]
No sabia pas que tornés No sabia que tornés pas	(No) sabia/sabiva cap que tornés (No) sabia/sabiva que tornés cap
No sabia pas que havia de tornar ?No sabia que havia pas de tornar	(No) sabia/sabiva cap que haví de tornar *(No) sabia/sabiva que haví cap de tornar
No sabia pas que hauria de tornar ?[No sabia que hauria pas de tornar]	(No) sabia/sabiva cap que haurí de tornar ?[(No) sabia/sabiva que haurí cap de tornar]
No sabia pas que hagués de tornar No sabia que hagués pas de tornar	(No) sabia/sabiva cap que hagués de tornar ?(No) sabia/sabiva que hagués cap de tornar
No sabia pas que probablement {tornava, tornaria} *No sabia que probablement {tornava, tornaria} pas	----- ²²

6.2.5. Aparició aïllada com a resposta a una oració interrogativa total

Tot i que en altres contextos la presència de *no* és optativa en pallarès, en el cas de les respostes a una oració interrogativa total, la partícula *cap* no pot aparèixer aïlladament. La presència de *no* és obligatòria. El grup *no cap* pot aparèixer, també, juntament amb altres termes de polaritat (81)²³.

- (81) Que teniu gana?
***Cap.**
No cap.
No cap gaire²⁴.

(JG)

Segons Carrera (2007: 20.4.2.2.6) i Coromines (1990: §110), en

²² L'ús d'aquest tipus de construcció no és habitual en pallarès, com ens ho han fet saber els informants. En la resposta als judicis gramaticals, ens remetien a la construcció sense l'ús de l'adverbi *probablement*: *No sabia cap que tornava/ tornaria*.

²³ En el cas de l'aparició simultània de *cap* i un altre terme de polaritat, l'aparició de *no* sembla gairebé obligatòria. En el corpus de dades hem pogut constatar una aparició única d'absència de *no* en el context de resposta a una interrogació total: *Cap gaire*. En la prova dels judicis gramaticals, la majoria dels informants rebutgen la construcció.

²⁴ En un cas, un informant va donar per bona la resposta: *Cap gaire*. Es tracta de l'únic cas en què l'informant l'absència de *no*. Caldrà validar amb un ventall més ampli d'informants si aquesta forma és gramatical per al pallarès.

aranès es pot usar, també, la combinació *no pas* (i *no cap*) com a resposta negativa emfàtica a una interrogació.

(82) – E vieràs? –**Non pas!**

(Carrera, 2007: 20.4.2.2.6)

(83) Se les sò vist? **No, cap.**

(Coromines, 1990: §110)

El fet que *cap* no pugui aparèixer com a resposta única a una interrogació total ens podria fer pensar que *cap* en pallarès no té un valor negatiu intrínsec –com es podria desprendre del fet que pugui aparèixer sense la presència de *no*. Tanmateix, constatem que no és així a través del comportament d'altres parlars, com el rossellonès, on *pas* és l'element que aporta la càrrega negativa de l'oració, l'aparició de *pas* com a resposta a una interrogació total no és possible. En aquests casos, hi apareix *no*.

(84) La xicolata t'agrada? **No**

La xicolata t'agrada? ***Pas.**

(Gómez, 2011: 304)

6.2.6. En contacte amb altres expressions de negació

L'aparició simultània d'un o més mots negatius, termes de polaritat i/o minimitzadors i d'una partícula de polaritat emfàtica baixa que manté aquest valor –o, que, com en el cas francès– ja l'ha perdut, presenta situacions diferents en les llengües romàniques. Per tal de caracteritzar el comportament de *cap* en aquests casos de manera integrada en el conjunt de les llengües naturals, farem referència, doncs, també, a altres llengües.

6.2.6.1. Amb altres mots negatius

La partícula pallese *cap* postverbal pot ocórrer simultàniament a altres mots negatius (*res, mai, ningú*)²⁵. La presència de l'adverbi *no* és optativa; així, trobem casos de presència i casos d'absència de *no*. El fet que, en pallarès, *cap* pugui concórrer amb un mot negatiu, sense necessitat d'aparició de l'adverbi *no* ens mostra que, per ell mateix, té la capacitat de legitimar el valor negatiu de la construcció.

²⁵ Per a una caracterització completa d'aquests elements en català, vegeu Vallduví (1994).

És important destacar que són més usuals les oracions en què el mot negatiu (*res, mai, ningú*) ocupa la posició postverbal, que no pas els casos en què apareix en posició inicial de l'oració –casos en què l'aparició de *no* és optativa en català, vegeu Espinal (2002: 2761).²⁶

Alguns casos d'aparició simultània de *cap* –amb presència o absència de *no* – i de mots negatius (*res, mai, ningú*) són:

CAP + RES

Presència de *no*:

- (85) No us farà **cap res** (Lluís, 1980: 30)
- (86) No farem **cap res**, si no us poseu més a la raó (Lluís, 1980: 78)
- (87) Així pla que **no** farem **cap res** amb jo (Lluís, 1959-1979: 166)
- (88) No hi ha **cap res** indispensable. (JG1)

Absència de *no*:

- (89) Passa **cap res**, Bernat, no! (Lluís, 1980: 36)
- (90) Te'n vas **cap** empegar **res**, tu, eh! (EC1)

CAP + MAI

Presència de *no*:

- (91) No dormim **cap may**. Quadern XII (1906): Montardit
- (92) No el tornaré **cap** a veure **mai** més. (JG1)
- (93) No n'hai **cap** vist **mai**. (EDC, 2011: 31)

Absència de *no*:

- (94) Ho hai **cap** fet **mai**. (EC3)
- (95) Ho he **cap** vist **mai**. (EDC, 2011: 31)

CAP + NINGÚ

Presència de *no*:

- (96) No ha **cap** trucat **ningú**. (JG1)
- (97) No ho diria **cap ningú** que haguéssou posat fum als furgaders. (Barbal, 2009: 179)

Absència de *no*:

- (98) Vinrà **cap ningú**. (EC1)
- (99) Ho sap **cap ningú**, si vindran. (EC1)
- (100) Hi havia **cap ningú**. (EC1)
- (101) Ha **cap** trucat **ningú**. (JG2, JG3)

²⁶ En la prova de judicis gramaticals els parlants pallaresos comenten que no utilitzen la negació amb *cap* quan el mot negatiu és preverbal; **Mai no n'he cap vist*; **Ningú no ha cap trucat*, **Res no us farà cap*.

En el cas d'*enlloc*, els parlants entrevistats presenten dubtes sobre la gramaticalitat d'una construcció del tipus:

- (102) ?(No) ens trobaríem **cap** millor **enlloc**.
 ?**Enlloc** (no) ens trobaríem **cap** millor.
- (JG1)

L'aranès presenta un comportament paral·lel al del pallarès. Així, com afirma Carrera (2007: nota 69): “Era presència d'advèrbis pòstverbaus de negacion ei compatible damb era presència de d'auti advèrbis o d'indefinitis e quantitativs de valor negativa”.

- (103) **Non** ac vedem **cap jamès**.
- (Carrera, 2007: nota 69)

Com sintetitzen Garzonio i Polleto (2009: 99), alguns dialectes italians es comporten de la mateixa manera que el pallarès i permeten l'ocurrència simultània d'un marcador negatiu i d'una partícula adverbial emfàtica (procedent d'un minimitzador), sense presència de l'adverbi negatiu *no*. Això ens permet afirmar que es tracta d'elements que ocupen posicions diferents dins l'estructura sintàctica. A continuació, adaptem al català els exemples d'altres autors recopilats per Garzonio i Polleto (2009: 99).

- (104) A'm dis **pa gnente**.
 SCL jo explicar NEG res
 Ella *(no) m'explica pas res
- (Piemontès, de Zanuttini 1997)
- (105) A veddu **pa gnun**.
 SCL veure NEG ningú
 *(No) veig pas ningú
- (Piemontès, de Zanuttini 1997)
- (106) Al **n'i briza** arivà **endsun**.
 SCL NEG ser NEG venir ningú
 Ningú *(no) ha pas vingut.
- (Emilià, de Colombini 2007, § 2.3)
- (107) A **n** vegn **mia ninsün**.
 SCL NEG ve NEG ningú
 Ningú *(no) ve pas.
- (Mantuà, de Manzini-Savoia 2005)

A diferència del pallarès, en els parlars catalans que usen la partícula *pas* com a element d'èmfasi de la negació, com s'observa als exemples d'Espinal (2002: 2749) i de Wheeler (1999: 482), *pas* “depèn lèxicament i sintàcticament de la presència de *no*, mentre que una relació de dependència amb un mot que expressi negació, però que no sigui

l'adverbi *no*, és insuficient per a legitimar *pas* en posició postverbal” (Espinal, 2002: 2749).

(108) ***Ningú** ha telefonat **pas**.

(Espinal, 2002: 2749)

(109) **No** he vist **pas ningú**.

Wheeler (1999: 482)

En aquest punt, és interessant observar els comportaments dels parlars on *pas* (que, aparentment podríem relacionar amb el terme *cap* que nosaltres estudiem) no aporta un sentit d'èmfasi o de trencament de la pressuposició, sinó que atorga el valor negatiu en les construccions no marcades de negació.

D'una banda, tenim que, en rossellonès, la presència de *pas* és obligatòria en les construccions on apareix un mot negatiu. Recordem, però, que tot i tenir el mateix origen del *pas* català (procedent d'un minimitzador i equivalent al *cap* pallarès), per qüestions d'evolució lingüística, ha anat adquirint un valor negatiu intrínsec i no es tracta d'una partícula d'intensificació o de trencament de la pressuposició prèvia en les construccions de negació. Per aquest motiu, ambdós elements, que ocupen posicions diferents en l'estructura sintàctica, poden ocórrer simultàniament.

(110) Ho faré **pas mai**.
Ho sabia **pas dingú**
M'ho va **pas** poguer dire **cap** d'ellos.

(Gómez, 2010: 305)

En francès, en canvi, la presència de *pas* no és possible. Quan apareix un mot negatiu, com ara *personne*, *rien*, *jamais* –amb un valor negatiu intrínsec–, no és possible l'ocurrència simultània de *pas*, ja que es tracta d'un element que també aporta el valor negatiu i que, per tant, entraria en xoc amb els mots negatius –perquè ocupen la mateixa posició dins l'estructura oracional. Segons Haegeman (1995: 129) “*ne* requires the presence of a negative constituent, be it *pas* or some other negative constituent”; i, a més, segons Haegeman (1995: 302, nota 15) “NC readings which involve the adverbial of sentential negation are not available in French”.

(111) *Je n'ai **pas** vu **personne**.

(Haegeman, 1995: 302, nota 15)

6.2.6.2. Amb termes de polaritat negativa

En pallarès, a més, la partícula *cap* postverbal pot ocórrer simultàniament a altres termes de polaritat negativa²⁷ (*gaire* i els dialectalisme pallarès *molla* i *massa* –usat en sentit de *gaire*). La presència de l’adverbi *no* és optativa; així, trobem casos de presència i casos d’absència de *no*.

- (112) **No** n’hi ha **cap gaires**.
(Lluís, 1980: 70)
- (113) Sabeu qui eren, i què s’hi jugaven? **No** hu sé **cap gaire**.
(Lluís, 1980: 108)
- (114) De bona casa podeu ser, però de modos **no** en teniu **cap gaires**.
(Lluís, 1959-1979: 167)
- (115) **No** estarem **cap gaire**.
(EDC, 2011: 31)
- (116) No fa **cap gaire** temps.
(EDC, 2011: 31)
- (117) No està **cap gaire** fina.
(EC1)
- (118) **No** enraona **cap gaire** com aquí.
(Bringué i Febrer, 2007: 141)
- (119) A fe, Mariona, que **no** hi toques **cap molla**.
(Lluís, 1980: 60)
- (120) A mi **no** em fan **cap molla** de por, les bruixes.
(Coll, 2002 [1993]: 130)
- (121) Com aguell, **no cap massa**, però es deixe treballar²⁸.
(Lluís, 1959-1979: 106)

Els informants consultats rebutgen la construcció on coincideixen simultàniament la partícula negativa *cap* i el terme de polaritat negativa *cap*.

- (122) ***Cap** estudiant (**no**) va **cap** aprovar l’examen.
(JG)

²⁷ Per a una caracterització completa d’aquests elements en català, vegeu Vallduví (1994).

²⁸ En aquest exemple, l’ús de *massa* no té el valor de quantificador de grau, sinó que equival al terme de polaritat negativa *gaire*. En aquest context, aprofitem per constatar que en pallarès *cap* pot aparèixer simultàniament a quantificadors de grau: *No n’hi ha cap prou* (EDC, 2011: 31).

En el parlar andorrà, trobem l'existència d'aquest mateix tipus de construccions on apareixen simultàniament *cap* i un terme de polaritat negativa.

- (123) No es fan **cap gaire** grossos. (Riera, 1992: 186)
 (124) No enraona **cap gaire** com aquí (DCVB)

En els parlars catalans que presenten construccions negatives amb *pas*, també són possibles les construccions on ocorren simultàniament la partícula *pas* i altres termes de polaritat negativa.

De fet, podem afirmar que, en aquest cas, *cap* té el mateix comportament que *pas* (vegeu Espinal, 2002: 2768).

- (125) No el tinc **pas gaire** per conegut (Català, 1982: 293; citat per Morant, 1993: 172)
 (126) Li he dit que **no** feia **pas gaire** que parlàvem de la mort i dels morts. (Foix, 1981: 111; ; citat per Morant, 1993: 172)

6.2.6.3. Amb minimitzadors

En parlarès, trobem, també, que la partícula *cap* postverbal pot ocórrer simultàniament a altres minimitzadors (127) –elements que denoten una quantitat o extensió mínima²⁹–, com també succeeix en el cas de *pas* (128-129). La presència de l'adverbi *no* és optativa; així, trobem casos de presència i casos d'absència de *no*.

- (127) N'hai **cap** vist **ni una**. (EC1)
 (128) No vull **pas ni una mica de pau**. (Campmany, 1993: 212)
 (129) I ja **no** li sabia **pas ni gota de greu** que l'haguessin treat del palau. (Amades, 1948: 137)

6.2.7. En oracions imperatives

Pel que fa a les oracions imperatives, *no cap* expressa sempre prohibició. Com afirma Espinal per al cas de *no pas* (2002: §24.2.2), ajuda a reforçar la negació.

- (130) ¡Ara **no** em vinguis **pas** amb aquestes històries! (Espinal, 2002: 2751)
 (131) ¡**No** em feu **pas** aquesta mala passada! (Espinal, 2002: 2751)

²⁹ Per a una descripció més completa dels minimitzadors catalans, vegeu Vallduví (1994: 2.3).

En pallarès, la presència de l'adverbi *no* és optativa, de manera que trobem casos de presència i d'absència de *no*.

(132) **No** ploreu **cap**, pr'això.

(JG1, 3)

(133) Ploreu **cap**, pr'això.

(JG2)

El fet que *no* pugui ser absent ens mostra com *cap* pot esdevenir l'element que porta la càrrega significativa de la negació, així com succeeix en francès (vegeu Poletto i Zanuttini, 2003) i en rossellonès (Gómez, 2011: 301).

(134) Cantis **pas**!; Ho toquis **pas**!

(Gómez, 2011: 301)

(135) Manges **pas**!

(Poletto i Zanuttini, 2003: 203)

Cal tenir present, però, que el *pas* francès no aporta el matís semàntic de reforç de la negació que aporta el *pas* del català o el *cap* pallarès, sinó que es tracta de l'element negatiu central de la construcció. En pallarès existeixen construccions del tipus *No ploreu, per això* –fet que ens permet afirmar que les construccions amb *cap* (tant si apareix l'adverbi *no* com si no apareix) representen la negació marcada o emfàtica.

6.2.8. En oracions interrogatives confirmatòries i retòriques

Segons Payrató (2002: 1207), les oracions interrogatives on apareix una partícula de polaritat emfàtica baixa són un tipus d'oració interrogativa confirmatòria en sentit ampli, ja que, respecte de les interrogacions confirmatòries prototípiques, són més hipotètiques, és a dir, “no marquen d'una manera tan decidida la certesa de l'enunciador pel que fa a la resposta esperada (tot i que en donen una orientació)”.

En oracions interrogatives confirmatòries, *no cap* és incompatible amb el marcador interrogatiu *que* en posició preoracional, com afirma Espinal per a les construccions equivalents amb *pas* del català (2002: 2751).

(136) *Que **no** tens **pas** sucre?
No tens **pas** sucre?

(Espinal, 2002: 2751)

En aquest tipus de construccions, en pallarès, la presència de *no* és, també, optativa (137) i l'aparició del marcador interrogatiu *que*, agramatical (138). Així mateix, l'aparició simultània de *cap* i un mot negatiu és també possible, en les oracions interrogatives (139).

(137) (No) teniu **cap** unes tisores?

(138) *Que (no) teniu **cap** unes tisores?

(JG)

(139) Vinrà **cap ningú**, demà?

(EC1)

Pel que fa a les oracions interrogatives retòriques, podem afirmar que es tracta d'estructures equivalents a una asserció o a la constatació d'un fet. En formular les preguntes retòriques, el parlant coneix molt bé la resposta de la pregunta que planteja. S'intenta, doncs, introduir el parlant en la conversa o fer-la hi avinent. Vegeu l'apartat 8 per aprofundir en la càrrega semàntica i pragmàtica de *cap* en aquest tipus de construccions.

En pallarès, l'aparició de *no* en oracions interrogatives és optativa. Pel que fa a la posició de *cap*, constatem que ocupa les posicions descrites anteriorment segons el tipus de construcció o de grup verbal.

(140) (No) deus **cap** voler que m'enfadi?

(JG)

6.2.9. Negació de constituent

Segons Espinal i Tubau (2012: 156), citant Klia (1964), “quan la negació no agafa abast per sobre del predicat de la frase, sinó que la seva influència es redueix només al constituent que domina, ens trobem davant d'un cas de negació de constituent”³⁰.

En aranès, com afirma Carrera (2007: 20.4.2.2.7), en frases coordinades o juxtaposades, si el verb de la segona proposició és el·líptic, es pot introduir la frase amb *no pas* (o bé, també, *pas*, *no cap*) si es nega

³⁰ Pel que fa a l'anàlisi d'aquest tipus d'estructures, Tubau i Espinal (2012: 156) recullen com Zanuttini (1996) distingeix la negació de frase de la negació de constituent argumentant que la primera implica la categoria funcional SNeg mentre que la segona s'obté a partir d'un adverbí que pot adjuntar-se a qualsevol projecció màxima.

una part del contingut de la primera o bé un element explícit o més o menys implícit del discurs.

Non pas (o *pas*, o *non cap*) pòt server entà negar un mot o un grop de mots que precedes, un fragment, que pòt èster un sintagma o ben ua frasa.

Carrera (2007: 20.4.2.2.7)

- (141) Ac va hèr tu, e **non pas** eth
'Ho vas fer tu, i no pas ell'

Carrera (2007: 20.4.2.2.7)

Pel que fa al *pallarès*, ens caldria recollir més dades sobre aquest context. Els casos que hem analitzat a través de proves de judicis gramaticals ens mostren la tendència al rebuig de la negació de constituent (142a, 143a, 144a). Es prefereix, o bé una doble dislocació a l'esquerra del constituent negat i de la negació *cap* (142b, 143b, 144b)³¹; o bé la dislocació o tematització a l'esquerra del constituent que es vol negar (143b', 144b'). Tanmateix, però, es tracta d'un aspecte pendent d'un estudi més aprofundit en un futur, sobretot pel que fa a l'anàlisi estructural del fenomen.

- (142) a. *Vam anar a Esterri i **no cap** a Sorpe.
b. Vam anar a Esterri i, a Sorpe, **no cap** (hi vam anar).
(143) a. *Hem anat a Esterri i **no cap** a Sorpe.
b. Hem anat a Esterri i, a Sorpe, **no cap**, (hi hem anat).
b'. Hem anat a Esterri i, a Sorpe, **no** hi hem **cap** anat.
(144) a. *Vull arròs i **no cap** sopa.
b. Vull arròs i, de sopa, **no cap**, (en vull).
b'. Vull arròs i, de sopa, **no** en vull **cap**.

(JG)

6.2.10. (No) *cap* expletiu en construccions comparatives

La negació expletiva apareix en oracions comparatives on la clàusula principal és positiva i on es pot expressar el sentit de desigualtat a través de l'èmfasi d'una expressió expletiva del tipus *no*, *no pas*, *no cap* – segons el parlar– després de la conjunció *que* (vegeu Wheeler, Yates, Dols, 1999: 5.2.2).

³¹ En aquests casos, l'el·lipsi del verb és optativa, com s'indica (entre parèntesis) als exemples (142b, 143b, 144b).

Pel que fa a les construccions comparatives en què apareix una negació expletiva en pallarès, hem obtingut les dades a través dels judicis gramaticals. Així, els resultats presentats en aquest apartat són provisionals i caldrà ampliar les dades de cara a una continuació de la recerca. Els parlants entrevistats consideren que l'aparició única de *cap* en aquest tipus de construccions és agramatical (145). Presenten vacil·lacions pel que fa a l'acceptabilitat de la construcció amb *no cap* (146). Contràriament, accepten l'aparició de *no pas* (147) i l'absència de marca de negació (148).

(145) *Tinc més son que **cap** gana.

(146) ?Tinc més son que **no cap** gana.

(147) Tinc més son que **no pas** gana.

(148) Tinc més son que gana. (JG)

Atesa que els resultats presentats per al pallarès no han estat recollits a través de la parla espontània, és interessant observar el comportament d'altres parlars que ens puguin fer més transparent el comportament del pallarès³². Per això, observem el comportament de l'aranès –parlar que, com hem vist presenta similituds clares amb el pallarès pel que fa als usos de (*no*) *cap*. Segons Carrera (2007: 20.4.2.2.6.), en aranès, en les comparacions, *non pas*, *non cap* o *pas*, poden aparèixer en introduir una frase subordinada amb un verb el·líptic, després de la conjunció *que*. Comenta que la forma més corrent és *non pas*, però que també es poden usar *non*, *non cap* o *pas*.

(149) Parlèc mès de tu que deth libe.

‘Va parlar més de tu que del llibre.’

(150) Parlèc mès de tu que **non pas** deth libe.

‘Va parlar més de tu que no pas del llibre.’

(151) Parlèc mès de tu que **non** deth libe.

‘Va parlar més de tu que no del llibre.’

(152) Parlèc mès de tu que **non cap** deth libe.

‘Va parlar més de tu que no cap del llibre.’

(153) Parlèc mès de tu que **pas** deth libe.

‘Va parlar més de tu que pas del llibre.’

Carrera (2007: 20.4.2.2.6)

³² Caldrà estudiar, en un futur, el comportament d'altres llengües romàniques, en contextos com aquest per tal de precisar i completar l'anàlisi de les dades des d'una perspectiva interlingüística.

6.3. Síntesi dels resultats obtinguts pels que fa a la caracterització de *cap*

6.3.1. Taula de síntesi 1. Els contextos d'ús i de posició estructural de *cap* en pallarès

Context	Posició de <i>cap</i>	Exemples	
		Presència de <i>no</i>	Absència de <i>no</i>
Temps verbal simple (6.2.1)	Postverbal	<p>No m'importaria cap. (EC2)</p> <p>No me'n recordo cap. (EC2)</p> <p>Açò jo no ho sé cap: no ho hai provat mai. (Lluís, 1980: 18)</p> <p>No els veureu cap. (Lluís, 1959-1979: 120)</p> <p>No hi arribaràs cap, al poble, amb lo peu coix. (Bringué i Febrer, 2007: 141)</p> <p>No val cap una gran cosa aquest auto. (Bringué i Febrer, 2007: 141)</p> <p>No diem cap "jabali". (EDC, 2011: 31)</p> <p>No sabríem cap de qui era. (EDC, 2011: 31)</p>	<p>Vinré cap. (Lluís, 1980: 24)</p> <p>Só cap cansat. (Lluís, 1959-1979, vol. 1: 177)</p> <p>Val cap la pena. (Lluís, 1959-1979, vol. 3: XVI)</p> <p>È cap vritat, això. (Coll, 1984: 23)</p> <p>Ho faré cap, açò. (Sistac, 1998: 70)</p> <p>Mirau que la canalla d'avui sé cap com sóu criats. (Lluís, 1964: 68)</p> <p>Sé cap si aguantarem. (EC3)</p> <p>Sé cap com tenen tantes coses a explicar. (EC3)</p> <p>Sé cap què en deveu fer d'aguelles cadires. (EC4)</p>
Temps verbal compost (6.2.2)	Abans de la forma no personal	<p>Veï que no se us han cap anganxat tampoc les llençols a l'esquena. (Lluís, 1959-1979: 120)</p> <p>No em vai cap dormir amb ta mare, jo!! (Coll, 1989: 240)</p>	<p>E cap vingut. (EC1)</p>

	Després de la forma no personal	Escalarre i Santa Maria, no es van fer cap en un dia. (Coll, 1991: 126)	Ha vingut cap . (EC1)
Perífrasis verbals modals i aspectuals (i verbs de reestructuració) (6.2.3)	Abans de la forma verbal no personal	<p>Açò no pot cap ser així. (Bringué i Febrer, 2007: 141)</p> <p>Açò sí que no pot cap ser. (Lluís, 1980: 24)</p> <p>No m'han cap de xotre. (Lluís, 1980: 24)</p> <p>No me n'ha cap d'ansenyar ningú, de fer aquestes receptes. (Lluís, 1959-1979: 151)</p> <p>No us heu cap d'agafar així, la cosa, home! (Lluís, 1980: 34)</p> <p>N'has cap de fer cas. (Lluís, 1964: 35)</p> <p>No en deus cap menjar, de Tocino. (JG2)</p> <p>No estava cap somiant! (JG4)</p> <p>No t'ho sabria cap dir ben exacte. (Lluís, 1980: 91)</p>	L'absència de no és gramatical; tanmateix, no disposem de dades il·lustratives d'aquest cas.
Oracions subordinades d'infinitiu (6.2.4.1)	A la clàusula principal i segons el temps verbal	<p>No volem cap venir (Sort). (DCVB)</p> <p>No vui cap tenir tota la vida un remordiment així de consciència. (Lluís, 1980: 39)</p> <p>Prou que t'antenc, açò no vol cap dir que tu haigues de dir res a la Tomasa, no. (Lluís, 1959-1979: 132)</p>	L'absència de no és gramatical; tanmateix, no disposem de dades il·lustratives d'aquest cas.

Oracions subordinades finites (6.2.4.2)³³	A la clàusula principal i segons el temps verbal	<p>A fe que no em pensava cap que em sortíssi amb semblant trencacoll. (Lluís, 1980: 17)</p> <p>No penseu cap que sigui conseqüent cosa, no. (Lluís, 1959-1979: 12)</p> <p>Jo en sé una, de cosa, però no sé cap si us interessaria. (Lluís, 1959-1979: 127)</p> <p>No cal cap que nos sarrem massa la faixa, si no volem arrabentâ-mos. (Lluís, 1959-1979: 185)</p>	L'absència de <i>no</i> és gramatical; tanmateix, no disposem de dades il·lustratives d'aquest cas.
Aparició aïllada com a resposta a una interrogativa total (6.2.5)		<p>No cap.</p> <p>No cap gaire.</p>	L'absència de <i>no</i> és agramatical.
En contacte amb mots negatius (6.2.6.1)	Segons el tipus de construcció (vg. cas corresponent)	<p>No us farà cap res. (Lluís, 1980: 30)</p> <p>No farem cap res, si no us poseu més a la raó. (Lluís, 1980: 78)</p> <p>Així pla que no farem cap res amb jo. (Lluís, 1959-1979: 166)</p> <p>No hi ha cap res indispensable. (JG1)</p> <p>No dormim cap mai. Quadern XII (1906): Montardit</p> <p>No el tornaré cap a veure mai més. (JG1)</p> <p>No n'hai cap vist mai. (EDC, 2011: 31)</p> <p>No ha cap trucat ningú. (JG1)</p>	<p>Passa cap res, Bernat, no! (Lluís, 1980: 36)</p> <p>Te'n vas cap empegar res, tu, eh! (EC1)</p> <p>Ho hai cap fet mai. (EC3)</p> <p>Ho he cap vist mai. (EDC, 2011: 31)</p> <p>No ho diria cap ningú que haguéssou posat fum als furgaders. (Barbal, 2009: 179)</p> <p>Vindrà cap ningú. (EC1)</p> <p>Ho sap cap ningú, si vindran. (EC1)</p> <p>Hi havia cap ningú. (EC1)</p> <p>Ha cap trucat ningú. (JG2, JG3)</p>

³³ Vegeu els judicis gramaticals sobre la mobilitat de *cap* en oracions subordinades finites a l'apartat 6.2.4.2.

En contacte amb altres termes de polaritat negativa (6.2.6.2)	Segons el tipus de construcció (vg. cas corresponent)	<p>No n'hi ha cap gaires. (Lluís, 1980: 70)</p> <p>Sabeu qui eren, i què s'hi jugaven? No hu sé cap gaire. (Lluís, 1980: 108)</p> <p>De bona casa podeu ser, però de modos no en teniu cap gaires. (Lluís, 1959-1979: 167)</p> <p>No fa cap gaire temps. (EDC, 2011: 31)</p> <p>No està cap gaire fina. (EC1)</p> <p>No enraona cap gaire com aquí. (Bringué i Febrer, 2007: 141)</p> <p>A fe, Mariona, que no hi toques cap molla. (Lluís, 1980: 60)</p> <p>A mi no em fan cap molla de por, les bruixes. (Coll, 2002 [1993]: 130)</p> <p>Com aguell, no cap massa, però es deixe treballar. (Lluís, 1959-1979: 106)</p>	L'absència de <i>no</i> és gramatical; tanmateix, no disposem de dades il·lustratives d'aquest cas.
En contacte amb minimitzadors (6.2.6.3)	Segons el tipus de construcció (vg. cas corresponent)	La presència de <i>no</i> és gramatical; tanmateix, no disposem de dades il·lustratives d'aquesta realitat.	N'hai cap vist ni una . (EC1)
En oracions imperatives (6.2.7)	Segons el tipus de construcció (vg. cas corresponent)	No ploreu cap , pr'això. (JG1, 3)	Ploreu cap , pr'això. (JG2)

Interrogativa confirmatòria (6.2.8)	Segons el tipus de construcció (vg. cas corresponent)	No teniu cap unes tisores? *Que no teniu cap unes tisores? (JG)	Teniu cap unes tisores? *Que teniu cap unes tisores? (JG) Vinrà cap ningú , demà? (EC1)
Interrogativa retòrica (6.2.8)	Segons el tipus de construcció (vg. cas corresponent)	No deus cap voler que m'enfadi? (JG)	Deus cap voler que m'enfadi? (JG)
Negació d'un constituent³⁴ (6.2.9)	Després de l'element tematitzat	*Vam anar a Esterri i no cap a Sorpe. Vam anar a Esterri i, a Sorpe, no cap (hi vam anar). *Hem anat a Esterri i no cap a Sorpe. Hem anat a Esterri i, a Sorpe, no cap , (hi hem anat). Hem anat a Esterri i, a Sorpe, no hi hem cap anat. *Vull arròs i no cap sopa. Vull arròs i, de sopa, no cap , (en vull). Vull arròs i, de sopa, no en vull cap .	L'absència de <i>no</i> és agramatical.
Negació expletiva en construccions comparatives (6.2.10)	Després de la conjunció <i>que</i>	[?] Tinc més son que no cap gana. (JG)	L'absència de <i>no</i> és agramatical.

³⁴ Amb valor emfàtic (no contrastiu).

6.3.2. Taula de síntesi 2. Anàlisi comparativa de partícules d'altres parlars catalans i d'altres llengües romàniques amb un comportament semblant a *cap*

	Pallares	Aranès	Català central i resta de nord-occidental	Rossellonès	Occità	Francès	Italià
Partícula estudiada	<i>cap</i>	<i>cap</i>	<i>pas</i>	<i>pas</i>	<i>pas</i>	<i>pas</i>	<i>mica</i>
LowEPPA	✓	✓	✓				✓
Adverbi amb valor negatiu				✓	✓	✓	
Procedent d'un minimitzador	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Valor negatiu intrínsec				✓	✓	✓	
Valor emfàtic de la negació	✓	✓	✓				✓
Optativitat de la marca de negació <i>no</i>	✓	✓			✓	✓	✓
Obligatorietat de la presència de <i>no</i>			✓				

Obligatorietat de l'absència de <i>no</i>				✓			
Estadi II del cicle de Jespersen	✓	✓	✓				✓
Estadi III del cicle de Jespersen					✓	✓	
Estadi IV del cicle de Jespersen				✓			
Posició postverbal amb temps verbal simple	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Posició preverbal o postverbal amb temps verbal simple							✓
En formes compostes: aux +participi + partícula	✓	✓		✓	✓	✓	
En formes compostes: aux + partícula + participi o bé aux + participi + partícula			✓				✓

Aparició simultània amb altres mots negatius	✓	✓	✓	✓			✓
Impossibilitat d'aparició aïllada com resposta a una interrogativa total	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

7. Proposta d'anàlisi estructural

Com hem avançat a l'apartat 5, considerem que *cap* és un adverbí o una partícula de polaritat emfàtica baixa (low emphatic polarity particle – ‘low EPPA’ – en termes de Batllori i Hernanz (2013).

En el cas de l'adverbí *cap* pallarès, com hem vist als exemples presentats anteriorment, aquest element no pot ocupar una posició preverbal. A més, la seva presència no implica cap moviment al domini de SC (154), com sí que ho requereixen les partícules de polaritat emfàtica altes (5.1.4.1). Ho demostra, per exemple la no necessitat d'inversió del subjecte en els casos d'aparició de *cap*, davant l'aparició del subjecte a la perifèria oracional en el cas de l'ús de partícules de polaritat emfàtica altes, com ara *poca/poc que* (155).

- (154) Ell (**no**) menja **cap** patates.
*Ell (**no**) **cap** menja patates.
*(**No**) **cap** ell menja patates.

- (155) En Joan, ¡**poca** ho sap!
***Poca** en Joan ho sap.

Espinal (2002: 2741)

Aquesta caracterització sintàctica és coherent amb el tret semàntic de les construccions on apareixen les partícules de polaritat emfàtica baixes: el valor assertiu (afirmatiu o negatiu) més dèbil que *poc* o *pla*³⁵.

Pel que fa a l'estructura formal, Batllori i Hernanz (2013) –la proposta que nosaltres assumim–, com hem vist a l'apartat 1.3.2, situen les partícules de polaritat emfàtica baixes dins la projecció funcional de flexió, damunt del sintagma verbal. L'element *cap* –i les partícules de polaritat emfàtica baixes en general– se situen en la posició d'especificador d'un sintagma focus atenuat (FP) a la perifèria de l'àrea baixa de la flexió³⁶.

³⁵ Per a Zanuttini (1997) els adverbis del tipus *cap* són marcadors negatius pressuposicionals que ocupen la posició jeràrquica de Neg-P2 i que neguen una proposició assumida en el discurs. El fet de postular aquesta posició de NegP-2 en l'estructura –és a dir, dins la jerarquia de NegP establerta per l'autora– permet marcar, també, la naturalesa pressuposicional de l'element.

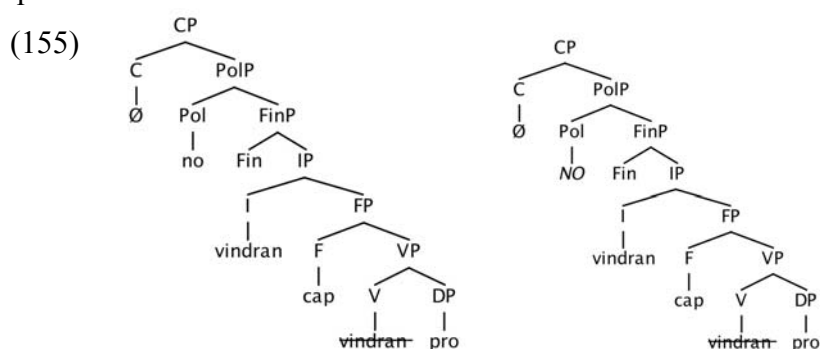
³⁶ Seguint Cinque (1999), entenem que els adverbis se situen en la posició d'especificador de projeccions funcionals a l'IP. Com hem comentat a la nota 7, en aquesta mateixa posició, trobem la partícula de polaritat emfàtica baixa ‘ben’: *S'han ben mullat*.

[ForceP . . . [FocusP high EPPA_i [PolP t_i [FinP.. [FP low EPPA [vP . . .]]]]]]

(Batllori i Hernanz, 2013: 23)

Pel que fa a la situació estructural de la marca de negació *no*, adoptem la proposta de Laka (1990) i de Zanuttini (1990, 1991), que postulen que els marcadors negatius preverbals del castellà i de l'italià –i, en el nostre cas, del català– són el nucli d'una projecció funcional més alta que la flexió. Laka (1990), l'anomena ΣP i Zanuttini (1990, 1991, 1997), NegP. Zanuttini (1997: 24-25) explica que empra l'etiqueta NegP-1 per referir-se als marcadors negatius preverbals que poden negar la clàusula per ells mateixos, que encapçalen una projecció funcional més alta que la flexió. En el cas de Batllori i Hernanz (2013), l'etiqueta emprada per a aquesta categoria funcional on s'inclou l'element negatiu *no* és PolP (sintagma de polaritat), dins la perifèria esquerra de l'oració.

Pel que fa al nostre estudi, considerem que, en pallarès, existeix una posició funcional a la perifèria esquerra de l'oració, que anomenem PolP (sintagma de polaritat), que hostatja el marcador negatiu oracional *no*³⁷. Atès que en pallarès trobem exemples on la marca *no* no és present, considerem aquests casos com a mostres de la no activació d'aquesta posició; és a dir, la posició per a la negació és present en l'estructura, però pot no manifestar-se fonèticament. Es tracta d'un *no* 'abstracte', en el sentit que té contingut semàntic i sintàctic, però no fonològic³⁸. Així, per a les oracions *No vindrà cap* i *Vindran cap* postulem les estructures sintàctiques bàsiques següents³⁹:

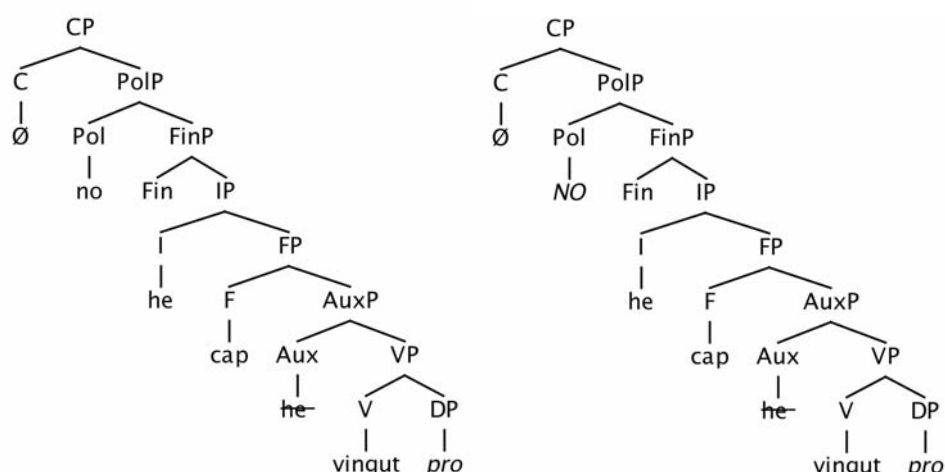

³⁷ Donem per entès que entre CP i PolP existeix una posició estructural ForceP (sintagma força), que no incloem en l'anàlisi per simplificar l'estructura i fer més clares les posicions fonamentals per al nostre estudi: PolP i FP.

³⁸ En l'anàlisi estructural representem 'no' en majúscula i cursiva (*NO*) per indicar que té contingut semàntic i sintàctic, però no fonològic.

³⁹ En els exemples que presentem a continuació no representem el moviment del subjecte per tenir nominatiu.

(156)

És interessant observar que aquesta tria de posició estructural respecte d'altres parlars constitueix un tret característic del pallarès.

La posició de la forma no personal varia, com hem dit, segons les llengües. Zanuttini (1997: 103) presenta una anàlisi comparativa que il·lustra la variació lingüística pel que fa a la ubicació dels participis (i de les formes no personals en general) en l'estructura jeràrquica dels adverbis de la part baixa del sintagma de flexió.

[...] the relative order among the lower adverbs, as well as between the lower adverbs and the post-verbal negative markers, is not altered by the different positions of the past participle or the infinitival verb.

On the contrary, as argued in Cique's work, the order is rigidly fixed and is the same across the Romance languages; what varies is the position of the verb. The position of the past participle can vary both cross-linguistically and within a single language.

(Zanuttini: 1997, 103)

A continuació, reproduïm la taula comparativa de Zanuttini (1997: 103) i n'elaborem una altra d'acord amb les dades recollides per al pallarès i per a altres parlars del català⁴¹. La posició estructural de la forma no personal en pallarès seria la mateixa que la postulada per a l'italià i el parlar de Pàdua –que usen els adverbis *mica* i *mia*, respectivament– i la mateixa que la del *pas* del rossellonès i dels parlars de l'Empordà, la Garrotxa, el Gironès i la Plana de Vic.

⁴¹ En aquesta recerca, analitzem només la posició del participi passat respecte de l'adverbi *cap* i *pas*. Més endavant, serà molt interessant recollir més dades per tal de poder confegir la totalitat de la taula per als pallarès i, fins i tot, per a la resta de parlars catalans.

Italian:	PP	<i>mica</i>		<i>già</i>		<i>più</i>		<i>sempre</i>	PP		
Pavese:	PP	<i>mia</i>		<i>giamò</i>		<i>pü</i>		<i>sempar</i>		no	PP
Milanese:		<i>minga</i>	PP	<i>gemò</i>		<i>pü</i>		<i>semper</i>	PP	no	
Piedmontese:		<i>pa</i>		<i>gia</i>	<i>nen</i>	<i>pi nen</i>	PP	<i>sempre</i>	PP		
Valdotain:		<i>pa</i>		<i>dza</i>	<i>pa</i>	<i>pa mai</i>		<i>toujou</i>	PP		
French:		<i>pas</i>		<i>déjà</i>	<i>(pas?)</i>	<i>plus</i>		<i>tojours</i>	PP		

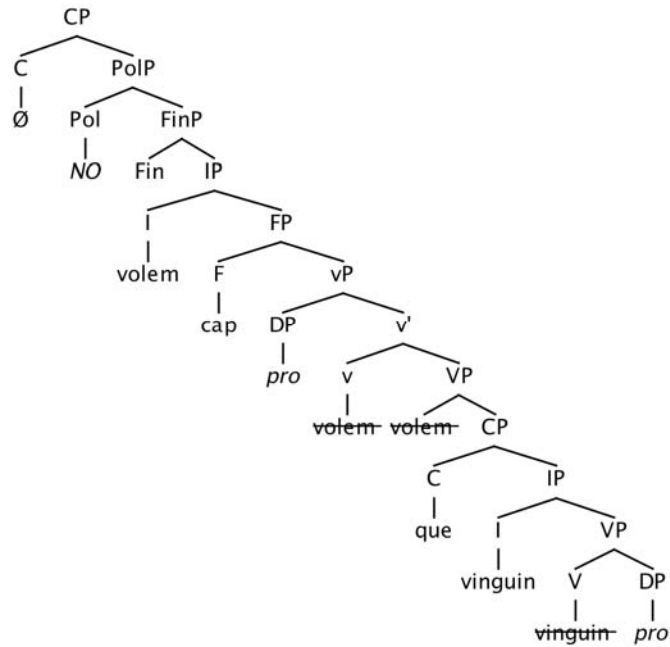
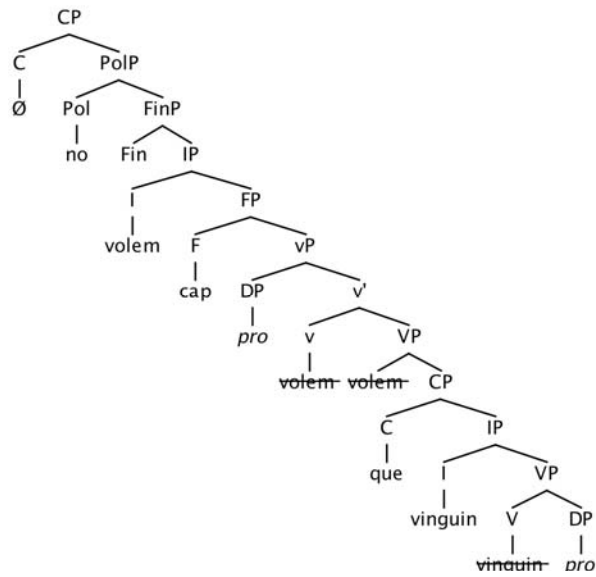
Font: Zanuttini (1997: 103)

Pallares		<i>cap</i>	PP
Resta del català nord-occidental	PP	<i>pas</i>	
Empordà, Gironès, Garrotxa i Plana de Vic		<i>pas</i>	PP
Resta del català central	PP	<i>pas</i>	
Rossellonès		<i>pas</i>	PP

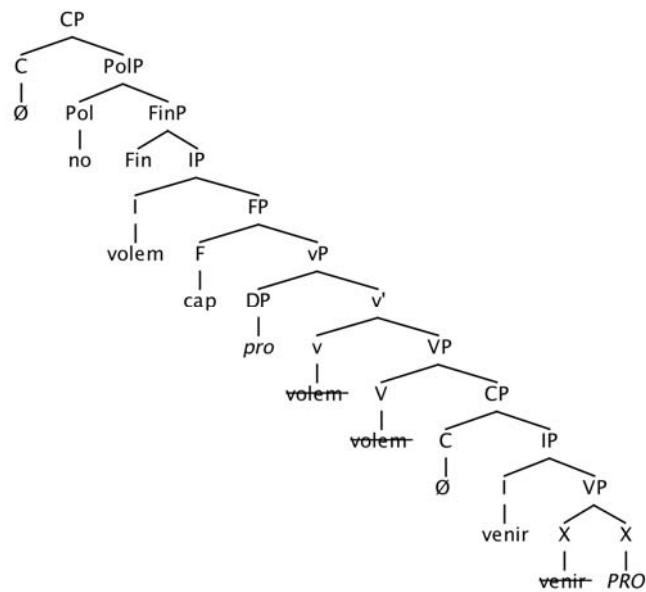
Com hem pogut observar, els parlars catalans que empren l'adverbi *pas* presenten comportaments diferents. El rossellonès, els parlars de l'Empordà, la Garrotxa, el Gironès i la Plana de Vic situen la forma no personal després de *pas*. En canvi, la resta dels parlars centrals i dels nord-occidentals que empren *pas*, situen la forma no personal abans de l'adverbi.

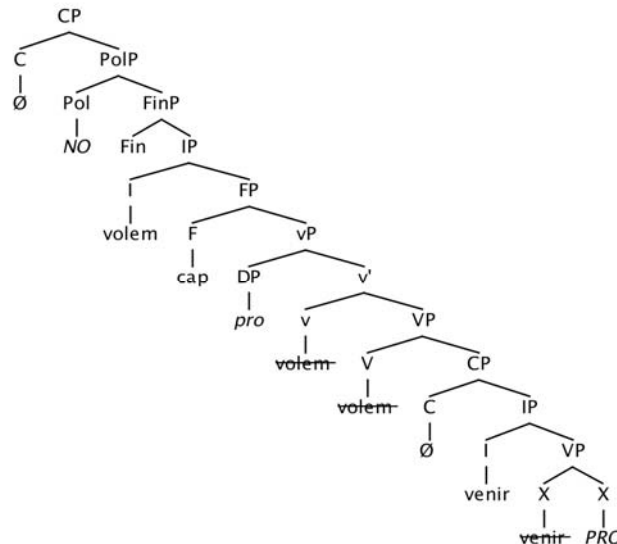
Atès que hem constatat que en les oracions subordinades no hi ha una tendència a la reestructuració de *cap* dins la clàusula subordinada, considerem que l'anàlisi és la mateixa que en els casos en què no hi ha subordinació. *Cap* ocupa una posició postverbal i la proposició subordinada (CP) –sigui finita (157) o d'infinitiu (158)– s'uneix a la dreta de VP.

(157)

(158)

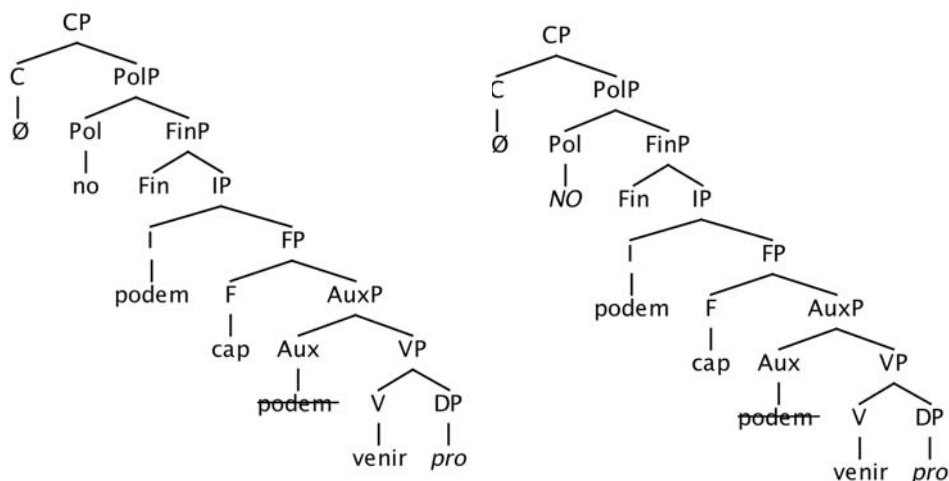

En la resta de parlars catalans que empren *pas* i en els quals aquest element apareix després de la forma no personal, aquest element se situa a l'àrea baixa del sintagma flexió de la subordinada.⁴²

Pel que fa a l'anàlisi de les perífrasis modals i aspectuals (vegeu l'apartat 6.2.3), hem observat que la posició de *cap* és fixa. Se situa entre la forma auxiliar conjugada i la forma no personal. A diferència els parlars centrals, en pellarès la tendència general és que *cap* se situï sempre després del verb principal. Seguint Bosque i Gutiérrez-Rexach (2008: 4.3), analitzem aquestes seqüències com seqüències de formació sintàctica constituïdes per una categoria funcional (verb auxiliar) i una categoria lèxica (el verb en forma no personal).⁴³

(159)

⁴² En la recerca no estudiem en profunditat aquest cas.

⁴³ En aquesta fase de la recerca, hem analitzat només les construccions més importants. A més de les estructures comentades a la nota 20, queda pendent, també, per a una altra ocasió, postular una proposta d'anàlisi de l'ús de *cap* en les construccions imperatives i les comparatives.

8. Semàntica i pragmàtica de *cap*

Per tal d'aproximar-nos –de manera simplificada– a la semàntica i pragmàtica de *cap*, farem referència a les constatacions que s'han posat de manifest en altres estudis sobre la semàntica i pragmàtica de les partícules de polaritat emfàtica. Sobretot, esmentem els treballs de Maria Teresa Espinal, que ha estudiat de manera molt aprofundida els usos de la partícula catalana *pas*. Considerem que les constatacions d'Espinal i d'altres autors que comentarem són aplicables a la partícula pallesega *cap*, tenint en compte les dades analitzades del nostre corpus i les consideracions fetes pels informants consultats.

Tradicionalment, s'ha considerat que les lowEPPA o NEG2 –en termes de Zanuttini (1997)–, com és el cas de *cap*, aporten èmfasi especial a la proposició on apareixen.

The term most associated with noncanonical negation in the early stages of Jespersen's Cycle is emphasis: The post-verbal negative element adds emphasis to the canonical pre-verbal sentential negative.

(Schwenter, 2006: 330)

De fet, com hem constatat a l'apartat 6.1., en parlar de l'origen de *cap* com partícula negativa de polaritat emfàtica baixa segons els estudis de la dialectologia catalana tradicional, les obres lexicogràfiques de referència coincideixen a caracteritzar *cap* des d'un punt de vista semàntic, com una partícula emfàtica, de reforç de la negació. En aquest sentit, es tracta, com ja hem comentat (vegeu l'apartat 4.1.2), d'un tipus d'èmfasi atenuat, diferent del de les focalitzacions estàndard amb un valor contrastiu o de correcció explícit.

A més, hi ha altres aspectes de la semàntica i els usos de les partícules de negació emfàtica lligats a la naturalesa i als contextos on trobem aquests elements. Segons Espinal (1991: 36) *no pas* introdueix en l'oració un efecte de polaritat negativa. A més, però, pel que fa a la semàntica lèxica, segons Espinal (1993: 367-368), l'operador negatiu *no pas* té un contingut lògic propi i diferenciat de l'operador simple *no*. En

efecte, *no pas* requereix accedir a les expectatives d'algú sobre la veracitat o no de la proposició expressada⁴⁴; això implica uns efectes cognitius determinats: “o bé al reforç d'una proposició negativa, o a la cancel·lació d'una proposició positiva, o a certes inferències derivades del que el parlant/oient considera com un pensament desitjable, o bé una amenaça”. La presència de *no pas*, doncs, “s'especialitza en un ús interpretatiu i implica algun tipus de lectura marcada” (traducció nostra d'Espinal, 1993: 368). Això succeeix perquè “l'entrada lèxica⁴⁵ corresponent a *no-pas* conté informació lògica addicional que, malgrat que no contribueix al contingut explícit de la proposició o a les condicions de veritat, sí que contribueix al procés d'enriquiment d'una expressió lingüísticament indeterminada de la llengua, ja que implica un ús no descriptiu de la negació”. L'aparició de *pas* no determina les condicions de veritat dels enunciats del context, però sí que intervé en la interpretació conceptual o efectes contextuais de les implicatures que genera la seva aparició.

En aquest sentit, com indicia Espinal (1991: 367-368) els efectes contextuais depenen del tipus d'enunciat on apareix *no-pas*: sigui declaratiu, interrogatiu o imperatiu. Aquesta constatació ja havia estat postulada per Fabra. Vegem-ho cas per cas i constatem si les afirmacions fetes per a *pas* són també vàlides per a la partícula pallaresa *cap*.

En el cas dels enunciats declaratius, per a Fabra (1932: 1278) “el parlant reforça una proposició negativa amb *pas* per cancel·lar la proposició que forma part del context més accessible o que és una inferència deduïble del context de l'enunciat”. Anys més tard, Fabra (1956: §92), expressa la mateixa idea en termes semblants: “hom posa *pas* darrere del verb d'una proposició expositiva negativa quan hom nega

⁴⁴ En italià, la partícula *mica* postverbal presenta el mateix comportament: “it presupposes that someone in the communicative context expects the negated event/state of affairs to be true (Pescarini, 2009: 22). Per a més informació sobre la partícula *mica* italiana, vegeu Cinque (1976), Zanuttini (1997), Batllori i Hernanz (2013). A diferència de *cap* i *pas*, que no poden moure's a una posició preverbal, quan *mica* ocupa la posició preverbal, la pressuposició canvia: “preverbal *mica* presupposes that the addressee expects the negated event/state of affairs to be true” (Pescarini, 2009: 22).

⁴⁵ Segons Espinal es tracta d'una única entrada lèxica, discontinua en la sintaxi. Nosaltres tractem *no pas* i *pas* com elements lèxics diferenciats.

alguna cosa que es pot inferir del que s'ha dit o del que es dirà adés. Ex.: *Demà porta'm el llibre –No vindré pas, demà.* (Al qui ens diu *demà porta'm el llibre*, de què inferim que creu que vindrem demà, oposem un *no vindré pas, demà*)”.

En el cas del pallarès, l'ús de *cap* en enunciats declaratius encaixa en aquesta postulació. En l'exemple (160), el parlant dona a entendre sense dir-ho que, *encara que no ho sembli, els qui s'han comprat el cotxe no s'estan de res, que tenen poder adquisitiu*, etc. L'exemple comporta una certa càrrega emfàtica i, alhora, la cancel·la una inferència hipotètica.

(160) S'han comprat un bon cotxe. **No** es moquen **cap** amb mitja màniga, en aquella casa!

(Coll, 1991: 87)

Igualment, pel que fa a les oracions interrogatives, Fabra (1956: §92) comenta: “hom posa així mateix *pas* darrera del verb d'una proposició interrogativa negativa per a preguntar alguna cosa de la qual es podria inferir tal o tal conseqüència. Ex.: *Aquesta tarda l'anirem a veure: podem sortir a les quatre. –No plourà pas, aquesta tarda?* (Perquè, si plou, jo no em moc de casa)”.

En els casos del pallarès, podem validar la mateixa afirmació de Fabra pel que fa a les oracions interrogatives (vegeu apartat 6.2.9). En els exemples de (161-164), s'interroga sobre la proposició de la qual es pot inferir unes determinades conseqüències o l'extracció de valoracions o conclusions per part del parlant, diferents segons el context. Veiem, doncs, que no es tracta mai d'oracions interrogatives neutres.

(161) Vinrà **cap** ningú, demà?

(EC1)

(162) Puiareu **cap**?

(EC1)

(163) **No** has **cap** trobat lo document?

(Coll, 1989: 47)

(164) **No** heu **cap** parlat de res amb lo Bernat?

(Lluís, 1980: 250)

Pel que fa als enunciats exhortatius, segons Fabra (1956: §92), “*pas* s'usa en les prohibicions comminatòries (que comporten l'amenaça

amb una pena)”; ho exemplifica i ho comenta amb l’enunciat següent: *No facis pas això* (perquè series castigat, se’n seguiria tal o tal conseqüència dolenta, etc.). Amb la mateixa significació que *No ho farà pas*, pot emprar-se la construcció *Poc ho farà*.

En el cas *pallarès*, l’aparició de *cap* es relaciona, igualment, amb prohibicions, que comporten conseqüències diferents, segons allò que es pot inferir del context.

(165) **No** ploreu **cap**, pr’això.

(JG1, 3)

(166) Ploreu **cap**, pr’això.

(JG2)

En síntesi, com reflecteixen les diferents enunciats comentats anteriorment, l’aparició d’una partícula de polaritat emfàtica, sigui *pas*, *cap*, o altres elements, ens situa davant de construccions que segons Espinal (1993: 359) fan d’eco d’una opinió atribuïda a algú, principalment, un pensament previ del parlant de l’enunciat amb *no-pas*, o de l’audiència. És fonamental tenir en compte, en aquest sentit, el fet que aquesta proposició no sol haver estat formulada explícitament en el context anterior.

La necessitat que l’oient hagi d’entendre l’enunciat en un context determinat fa que els casos en què apareixen partícules com *pas*, *cap* –o, també *mica* en italià, vegeu Cinque (1976), Pescarini (2009)– representin la forma marcada de la negació i que, per tant, l’esforç cognitiu per trobar el context adequat per a la comprensió dels enunciats amb aquestes partícules de polaritat emfàtica sigui major que respecte els enunciats amb un únic element negatiu, *no*, propi de la negació no marcada. Els enunciats amb *no* impliquen un compromís directe a creure que la proposició negada pel parlant expressa un estat real dels esdeveniments (Espinal, 1993: 359). En canvi, en les construccions amb un element de polaritat emfàtica, cal que el parlant busqui la tria d’assumpcions contextuais i decideixi si l’enunciat indica la cancel·lació d’una proposició positiva o si indica el reforç d’una proposició negativa. Per això, en el cas de *no-pas*, Espinal (1993: 359) afirma que la partícula actua com un marcador d’ús interpretatiu en eco, ja que el parlant, d’alguna manera, rebutja o reforça l’opinió en eco.

En aquesta mateixa línia, per a Schwenter (2006), l'anàlisi de les construccions marcades de negació en català (i també en italià) no ha de ser formulada només en termes d'èmfasi –com fan Hualde, 1992); Yates (1993[1975])–, sinó de propietats informatives-estructurals de la proposició negada.

Recuperant la denominació de Zanuttini (1997) per als marcadors negatius NEG2 –les nostres lowEPPA–, Schwenter (2006: 333) afirma que aquests elements són legitimats com a marca de la negació d'una proposició que pot ser derivada d'un enunciat immediatament anterior –generalment produït per un altre parlant–; o com a resposta a una acció no lingüística de la qual es pot inferir una determinada proposició.

En paraules de Wallage (2013: 4):

Discourse-old propositions are those which are already present to the attention to of the reader or hearer of the discourse, and in which the underlying proposition is recoverable from the preceding discourse, either because it has already been stated explicitly, as in (A), or because it arises through an implicature of some kind.

(Wallage, 2013: 4)

Per aprofundir i perfilar una mica més en les idees que acabem de presentar, és important tenir en compte un concepte fonamental per entendre la semàntica i els usos de *pas*: la distinció de Dryer (1996) entre proposicions *activades* i *cregudes*. L'aparició de les construccions amb *pas*, *cap*, *mica*, etc. comporten la negació d'una proposició inferida o *activada* a partir del discurs anterior. La veracitat de la proposició no és necessària; tan sols cal l'activació d'una determinada proposició segons el context de l'enunciat. En el cas de la partícula pallesea *cap* podem subscriure aquestes mateixes constatacions en termes d'activació de proposicions, determinades pel context del discurs en què s'emet un determinat enunciat.

According to Dryer (1996), the activation of a proposition is independent of one's belief in the truth of that same proposition: there are many propositions in whose truth we believe that are not at all activated in the discourse, and others may be activated but not believed.

(Schwenter, 2006: 333)

[...] of the various things in one's mind or memory, a small number are activated in the sense that they are 'lit up', in the individual's attention, in their consciousness, or what they are thinking about at a given point in time, while most of the things in one's mind or memory are nonactivated, not being attended to, not in one's consciousness, and not being thought about at that point in time.

[...] Activated entities may also be considered to be entities in short-term memory or working memory, while nonactivated entities are only in long-term memory. The activation status of entities changes rapidly through time, and activated entities often become deactivated within a short period of time. One's beliefs, in contrast, do not change in the same way and generally remain constant over long periods of time.

Dryer (1996: 481)

9. Conclusions

L'estudi de l'ús de l'adverbi de negació *cap* ens ha permès determinar que ens trobem davant un fenomen de microvariació sintàctica propi del parlar pallarès –més enllà de la diferència lèxica respecte d'altres parlars–, amb una diacronia, una distribució, una posició estructural i uns usos singulars.

La recerca diacrònica ens ha permès constatar que l'evolució de *cap* de minimitzador a adverbi o partícula negativa, segueix un procés semblant al de partícules de la mateixa naturalesa d'altres llengües romàniques. Aquest fet ha determinat que la recerca presenti una anàlisi sincrònica de la distribució de *cap* amb un valor afegit: la comparació interlingüística de l'expressió de la negació a través d'elements amb un valor negatiu adquirit diacrònicament.

En aquest sentit, en l'estudi hem analitzat com el procés d'establiment de les marques de negació emfàtica en pallarès segueix parcialment l'anomenat cicle de Jespersen i hem apuntat, també, la influència possible de les llengües veïnes pel que fa a l'optativitat de la presència del marcador negatiu *no* en la negació emfàtica.

Alhora, des d'un punt de vista sincrònic, hem observat que *cap* presenta una distribució singular –amb punts de concomitància i de variació respecte d'altres parlars catalans i d'altres llengües romàniques. En aquest sentit, a través de la Cartografia Sintàctica, hem determinat la posició estructural de *cap*. Com plantejàvem a la hipòtesi inicial, es tracta d'una partícula negativa de polaritat emfàtica baixa (low EPPA) que apareix en les construccions negatives marcades, en una posició de focus atenuat a l'àrea baixa del sintagma de flexió.

Aquesta anàlisi estructural ens ha fet emmarcar l'estudi de *cap* en la recerca interlingüística dels adverbis i partícules de polaritat emfàtica negatives, i comparar els comportaments d'aquests elements interlingüísticament –tant des d'un punt de vista purament estructural, com també semàntic i pragmàtic.

Des del punt de vista semàntic i pragmàtic, hem subratllat la importància del valor emfàtic general de l'element *cap* –que, a més, disposa d'un contingut lògic propi i diferenciat– i, alhora, i sobretot, els matisos semàntics segons el tipus de construcció on apareix. Cal destacar, preminentment que, davant el fet que en les construccions on apareix *cap* cal que el parlant busqui la tria d'assumpcions contextuais o proposicions activades (en termes de Dryer, 1996) i decideixi si l'enunciat indica la cancel·lació d'una proposició positiva o si indica el reforç d'una proposició negativa.

L'estudi d'altres contextos estructurals on apareix *cap*, com ara les construccions causatives i amb verbs de percepció involuntària –tipus *sentir*, *veure*–, resten pendants per a una fase posterior de la recerca. També requereixen una anàlisi més aprofundida els usos expletius de (*no*) *cap* en construccions comparatives i el cas de l'ús de *cap* per a la negació de certs constituents oracionals.

El desenvolupament futur de la recerca que aquí hem començat a plantejar s'haurà de dur a terme a partir d'un aprofundiment major en el model teòric de la Cartografia Sintàctica, i a partir d'un corpus de dades més ampli que permeti, a més, l'anàlisi d'altres adverbis i partícules pallareses de gran interès dialectal i interlingüístic (*molla*, *got-a*, *pla*, *rai*, *goisí*, *goinó*, *mai tant*, etc.). La continuïtat de l'estudi i les vies de recerca obertes posen de manifest la importància de variació microsinàctica; una peça menuda però important en l'engranatge amb què s'articulen el conjunt de les propietats gramaticals de les llengües naturals.

10. Bibliografia

Corpus d'exemples

BARBAL, M. (2009). *Mel i metzines*. Barcelona: Columna.

BARBAL, M. (2011). *Pedra de tartera* (adaptació de Marc Rosich). Barcelona: Proa.

BRINGUÉ, L. i FEBRER, V. (2007). *Vallferrera, lo parlar i molt més*. Esplugues de Llobregat : Impremta Jordi, S.L., Col·lecció lo tamarro.

CATALÀ, V. (1982). *Solitud*. Barcelona: Edicions 62, "La Caixa".

CAPMANY, M.A. (1993). *Obres completes: Novel·la*. Barcelona: Columna.

COLL, J. (1989). *Quan Judes era fadrí i sa mare festejava*. Barcelona: L'esparguer Llegir.

COLL, J. (2002 [1993]). *Muntanyes maleïdes*. Barcelona: Empúries.

COLL, J. (2010). *Muntanyes (mig)maleïdes*. Barcelona: Empúries.

COROMINES, J. (1971). "Cap indefinit". A: COROMINES, Joan. *Lleures i converses d'un filòleg*. Barcelona: Club Editor, 264.

COROMINES, J. (1976). "El parlar de Cardós i vall Ferrera". A: *Entre dos llenguatges*. Barcelona: Curial.

COROMINES, J. (1990). *El Parlar de la Vall d'Aran*. Barcelona: Curial.

DCVB: ALCOVER, A.; MOLL, F. (1926-1968). *Diccionari català-valencià-balear*. Moll: Palma.

DECAT: COROMINES, Joan (1980-1991), *Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana*, Barcelona: Curial i "la Caixa".

Giranto: Relats pirinencs sobre la memòria històrica (2002). Barcelona: Proa.

LLUÍS, J. (1959-1979). *El meu Pallars, vol 1*. Barcelona: Barcino.

LLUÍS, J. (1959-1979). *El meu Pallars, vol 2*. Barcelona: Barcino.

LLUÍS, J. (1964). *Records de la meua vida de pastor*. Barcelona: Editorial Barcino.

LLUÍS, J. (1980). *L'home de la bossa: novel·la d'antics costums nupcials del Pallars Sobirà*. Granollers: Montblanc-Martin.

SISTAC, Ramon (1998). *El català d'Àneu: reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu.

Referències bibliogràfiques

ALSINA, À. (2002). "L'infinitiu". A: A: SOLÀ, LLORET, MASCARÓ I PÉREZ SALDANYA (dir.), vol. 3, cap. 20, 2391-2453.

BATLLORI, M.; HERNANZ, M.L. (2008). "Emphatic Polarity from Latin to Romance", pòster presentat al *10th Diachronic Generative Syntax Conference*, 7-9 d'agost de 2008. Universitat de Cornwell, EEUU.

BATLLORI, M.; HERNANZ, M.L. (2013). Emphatic polarity particles in Spanish and Catalan. *Lingua*, 128, p. 9-30.

BELLETTI, A. (2004a). "Aspects of the Low IP Area". A: RIZZI, L. (ed.). *The Structure of CP and IP. The Cartography of Syntactic Structures* (vol. 2). Nova York, Oxford: Oxford University Press, p. 16-51.

BELLETTI, A. (2004b). "Introduction". A: BELLETTI, A. (ed.). *Structures and Beyond : The Cartography of Syntactic Structures*, vol. 3. Oxford: Oxford University Press, 3-14.

BENINCÀ, P.; POLETO, C. (2004). "Topic, Focus and V2: Defining the CP Sublayers". A: RIZZI, L. (ed.). *The Structure of IP and CP. The Cartography of Syntactic Structures*. Nova York: Oxford University Press, 52-75.

BONET, S.; SOLÀ, J. (1986). *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

BREITBARTH, A., et al. (2013). The syntax of polarity emphasis. *Lingua*, 128, p. 1-8.

BRUNETTI, L. (2004). *A Unification of Focus*. Padova: Unipress.

CHOMSKY, N. (2000). "Minimalist Inquiries". A: MARTIN, R; D. Michaels and J. Uriagereka, (eds.). *Step by Step*. Cambridge: MIT Press, Cambridge, Mass, 89-155.

CHOMSKY, N. (2001). "Derivation by Phase". A: KENSTOWICZ, M. (ed.). *Ken Hale: A Life in Language*. Cambridge: MIT Press, Mass, 1-52.

CINQUE, G. (1976). 'Mica'. *Annali della Facoltà di Lettere e Filosofia dell'Università di Padova*, 1, 101-112 (reimprè a *Teoria linguistica e sintassi italiana*. Bologna: Il Mulino, 311-323).

CINQUE, G. (1994). "Sull'ordine relativo di alcune classi di avverbi in italiano e in francese". A: BORGATO, G. (ed.). *Teoria del linguaggio e analisi linguistica – XX Incontro di Grammatica Generativa*. Pàdua: Unipress, 163-177.

CINQUE, G. (1995). Adverbs and the universal hierarchy of functional projections. *Glow newsletter*, 31, 14-15.

CINQUE, G. (1999). *Adverbs and Functional Heads: A Cross-linguistic Perspective*. Oxford: Oxford University Press.

CINQUE, G. (2002). *Functional Structure in DP and IP: The Cartography of Syntactic Structures*, volum 1. Nova York: Oxford University Press.

- CINQUE, G. (2006). *Restructuring and Functional Heads: The Cartography of Syntactic Structures*. Nova York: Oxford University Press.
- CINQUE, G; RIZZI, L. (2008). The cartography of syntactic structures. *Working Papers on Language and Cognition*, 2, 43-59.
- COLOMBINI, F. (2007). *La negazione nei dialetti emiliani: microvariazione nell'area modenese*. Universitat de Pàdua, tesi doctoral.
- DRYER, M. S. (1996). Focus, pragmatic presupposition, and activated propositions. *Journal of Pragmatics*, 26, 475-523.
- EDC: *Estudis de dialectologia catalana, Volum XXVII. Dedicat a la comarca del Pallars Sobirà* (2011). Fondarella: Edicions Palestra.
- ESPINAL, M.T. (1991). Negation in Catalan: Some Remarks with regard to *no pas*. *Catalan Working Papers in Linguistics*, vol. 1, 33-63.
- ESPINAL, M.T. (1993). Two squibs on modality and negation. *Catalan Working Papers in Linguistics*, 3, 113-138.
- ESPINAL, M.T. (1993). The interpretation of *no-pas* in Catalan. *Journal of Pragmatics*, 19 (4), 353-369.
- ESPINAL, M.T. (2002). “La negació”. A: A: SOLÀ, LLORET, MASCARÓ I PÉREZ SALDANYA (dir.), vol. 3, cap. 24, 2729-2793.
- FOIX, J.V. (1981). *Diari 1918*. Barcelona: Edicions 61, “La Caixa”.
- GALLEGO, À.J. (2007). Defectivitat morfològica i variació sintàctica. *Caplletra*, 42, 219-249.
- GALLEGO, À.J. (2011). Cartografía Sintáctica. *Revista Española de Lingüística*, 41/2, 5-24.
- GARCÍA MOUTON, P. (1987). Dialectología y cultura popular. *Revista de Dialectología y Tradiciones Populares*, XLII, 49-73.

GARZONIO, J.; POLETTTO, C. (2008). Minimizers and quantifiers: a window on the development of negative markers. *CISCL Working Papers-Studies in Linguistics*, Vol. 2, 59-80.

GARZONIO, J.; POLETTTO, C. (2009). Quantifiers as negative markers in Italian dialects. *Working Papers in Linguistics*, 19, 81-109.

GAVARRÓ, A., LACA, B. (2002). “Les perífrasis temporals, aspectuals i modals”. A: SOLÀ, LLORET, MASCARÓ I PÉREZ SALDANYA (dir.), vol. 3, cap. 22, 2663-2726.

GEURTS, B. (2000). Explaining grammaticalization (the standard way). *Linguistic*, 38, 781-788.

HERNANZ, M. L.; RIGAU, G. (1984). Auxiliarietat i reestructuració. *Els Marges*, 31, 29-51.

HUALDE, J.I. (1992). *Catalan*. London: Routledge.

JESPERSEN, O. (1917). *Negation in English and Other Languages*. Copenhagen: Enjar Munksgaard.

JAYASEELAN, K. (2001). IP-internal topic and focus phrases. *Studia Lingüística*, 55, 39-75.

JAYASEELAN, K. (2008). Topic, focus and adverb positions in clause structure. *Nanzan Linguistics*, 4, 43-68.

KANDYBOWICZ, J. (2013). Ways of emphatic scope-taking: From emphatic assertion in Nupe to the grammar of emphasis. *Lingua*, 128, 51-71.

KIPARSKY, P.; CONDORAVDI, C. (2007). *Tracking Jespersen's cycle*. A: JANSE, M., JOSEPH, B.D.; RALLI, A. (eds.) (2006). *Proceedings of the 2nd International Conference of Modern Greek Dialects and Linguistic Theory*. Mitilene: Doukas.

LADUSAW, W.A. (1993). "Negation, indefinites and the Jespersen Cycle". A: *Proceedings of the Nineteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society: General Session and Parasession on Semantic Typology and Semantic Universals*, del 12 al 15 de febrer de 1993. Berkeley: Berkeley Linguistics Society, 437-446 .

LABOV, William (1972). *Sociolinguistic Patterns*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

LAKA, M.I. (1990). *Negation in Syntax: On the Nature of Functional Categories and Projections*. Tesi doctoral, inèdita. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, Department of Linguistics and Philosophy.

MANZINI, M.R.; SAVOIA, L.M. (2005). *I dialetti italiani e romanci: morfosintassi generativa*. Alessandria: Edizioni dell'Orso.

MORANT, R. (1993). *La negación en catalán*. València : Universitat. Departament de Teoria dels llenguatges.

NDAYIRAGIJE, J. (1999) Checking Economy. *Linguistic Inquiry* 30, 399-444.

PESCARINI, D. (2009). 'Presuppositional' negation, modality and the {addressee}. *Padua Working Papers in Linguistics*, 3, 22-28.

POLETO, C., POLLOCK, J. Y. (2004). "On the Left Periphery of Some Romance Wh-questions". A: RIZZI, L. (ed.). *The Structure of CP and IP – The Cartography of Syntactic Structures*, vol.2. Nova York: Oxford University Press, 251-296.

POLETO, C.; ZANUTTINI, R. (2003). "Marking Imperatives: Evidence from Central Rhaetoromance". A: TORTORA, C. (ed.). *The Syntax of Italian Dialects*. Nova York i Oxford: Oxford University Press, 175-206.

POLLOCK, J.-Y. (1989). Verb movement, Universal Grammar, and the Structure of IP. *Linguistic Inquiry*, 20, 365-424.

- POSNER, R. (1985). Post-verbal negation in non-standard French: a historical and comparative view. *Romance Philology*, 39, 170-197.
- RIGAU, G. (1989). Per què els lingüistes necessiten una teoria del llenguatge?. *Revista de Catalunya*, 34, 11-24.
- RIGAU, G. (2004). El quantificador focal pla: un estudi de sintaxi dialectal. *Caplletra*, 36, 25-54.
- RIGAU, G. (2012). “Mirative and focusing uses of the Catalan particle *pla*”. A: BRUGÉ, L., CARDINALETTI, A., GIUSTI, G., MUNARO, N., POLETTI, C. (Eds.). *Functional Heads*. Nova York i Oxford: Oxford University Press, 92-102.
- RIZZI (1978). “A restructuring rule”. A: KEYSER, S.J. *Recent Transformational Studies in European Languages*. Cambridge, Massachussets: The MIT Press, 113-158.
- RIZZI, L. (1997). “The Fine Structure of the Left Periphery”. A: HAEGEMAN, L. (ed.). *Elements of Grammar. Handbook of Generative Syntax*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 281-337.
- RIZZI, L. (2002). “Locality and Left Periphery”. A: Belletti, A. (ed.). *Structures and Beyond. The Cartography of Syntactic Structures*, vol. 3, Oxford, Nova York: Oxford University Press, 223-252.
- ROSSICH, A. (1996). Un tipus de frase negativa del nord-est català. *Els Marges* 56, 109--115.
- SAUZET, P. (2006). “Doubling phenomena in Occitan”. A: *Workshop on Doubling, European Dialect Syntax*, Cambridge, 16 de març de 2006 (hand-out).
- SCHWEGLER, A. (1988). Word-order changes in predicate negation strategies in Romance languages. *Diachronica*, 5, 21-58.
- SCHWEGLER, A. (1990). *Analyticity and syntheticity: a diachronic perspective with special reference to Romance languages*. Berlin:

Mouton de Gruyter.

SCHWENTER, S. (2006). "Fine tuning Jespersen's Cycle". A: HORN, L.R.; BIRNER, B.J. WARD, G.L. (eds.). *Drawing the boundaries of meaning: neo-Gricean studies in pragmatics and semantics in honor of Laurence R. Horn*. Amsterdam: John Benjamins, 327-344.

SISTAC, R. (1996). El pallarès i la fibra òptica. *Ressò de Ponent*, 141, 34-37.

SISTAC, Ramon (1998). *El català d'Àneu: reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu.

SOLÀ, J. (1990-1991). Negació, verb i adverbis: posició relativa en català, francès i anglès. *Llengua & Literatura*, 4, 243-264.

SOLÀ, J.; LLORET, M.R. ; MASCARÓ, J.; P.REZ SALDANYA, M. (dirs.) (2002). *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.

SUÏLS, J. (2011). "Els dialectes dels Pirineus centrals i la qüestió de les relacions interlingüístiques". A: *Actes del congrés Pirinioetako Hizkuntzak: Lehena eta oraina/Les llenguës dels Pirineus: passat i present*. Bilbao: Euskaltzaindia, 823-856.

TAJSNER, P. (2008). *Aspects of the grammar of focus: a minimalist view*. Frankfurt, Nova York: Peter Lang.

TUBAU, S.; ESPINAL, M.T. (2012). Doble negació dins l'oració simple en català. *Estudis Romànics*, 34, 145-164.

VALLDUVÍ (1994). Polarity items, n-words and minimizers in Catalan and Spanish. *Probus*, 6, 263-294.

VILLALBA, X. (2004). *Diccionari Ballesta de gramàtica generativa*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

WALLAGE, P. (2013). Functional differentiation and grammatical competition in the English Jespersen Cycle. *Journal of Historical Syntax*, 2 (1), 1-25.

WHEELER, M.; YATES, A.; DOLS, N. (1999). *Catalan: A Comprehensive Grammar*. Londres: Routledge.

ZANUTTINI, R. (1990). Two types of negative markers. A: *Proceedings of NELS XX*, vol. 2. Amherst: University of Massachusetts, GLSA, 517-530.

ZANUTTINI, R. (1991). *Syntactic Properties of Sentential Negation. A Comparative Study of Romance Languages*. Tesi Doctoral. Philadelphia: university of Pennsylvania, U.M.I. Dissertation Services.

ZANUTTINI, R. (1994). Re-examining negative clauses. A: CINQUE, G; KOSTER, J; POLLOCK, J. Y (eds.). *Paths towards Universal Grammar: Studies in Honor of Richard S. Kayne*. Washington: Georgetown University Press, 427-451.

ZANUTTINI, R. (1997). *Negation and Clausal Structure: A Comparative Study of Romance Languages*. Oxford: Oxford University Press.

11. Annexos

Annex 1.

Obres literàries del corpus de la recerca

AA.DD. (2002). <i>Giranto: Relats pirinencs sobre la memòria històrica</i> . Barcelona: Proa.
BARBAL, Maria (2009). <i>Mel i metzines</i> . Barcelona: Columna.
BARBAL, Maria (2011). <i>Pedra de tartera</i> (adaptació de Marc Rosich). Barcelona: Proa.
COLL, Pep (1989). <i>Quan Judes era fadrí i sa mare festejava</i> . Barcelona: L'esperver Llegir.
COLL, Pep (2002 [1993]). <i>Muntanyes maleïdes</i> . Barcelona: Empúries.
COLL, Pep (2010). <i>Muntanyes (mig)maleïdes</i> . Barcelona: Empúries.
LLUÍS, Joan (1959-1979). <i>El meu Pallars, vol 1</i> . Barcelona: Barcino.
LLUÍS, Joan (1959-1979). <i>El meu Pallars, vol 2</i> . Barcelona: Barcino.
LLUÍS, Joan (1964). <i>Records de la meua vida de pastor</i> . Barcelona: Editorial Barcino.
LLUÍS, Joan (1980). <i>L'home de la bossa: novel·la d'antics costums nupcials del Pallars Sobirà</i> . Granollers: Montblanc-Martin.

Annex 2.

Estudis dialectològics i de la variació en pallarès

ALCOVER, Antoni M., PEREA, Maria Pilar (2002). <i>Quaderns de camp</i> [Recurs electrònic]. Balears: Conselleria d'Educació i Cultura. Govern de les Illes Balears.
BRINGUÉ, L. i FEBRER, V. (2007). <i>Vallferrera, lo parlar i molt més</i> . Esplugues de Llobregat : Impremta Jordi, S.L., Col·lecció lo tamarro.
COLL, Pep (1991). <i>El parlar del Pallars</i> . Editorial Empúries.
COROMINES, Joan (1971). "Cap indefinit". A: COROMINES, Joan. <i>Lleures i converses d'un filòleg</i> . Barcelona: Club Editor, 264.
COROMINES, Joan (1976). "El parlar de Cardós i vall Ferrera". A: <i>Entre dos llenguatges</i> . Barcelona: Curial.
COROMINES, Joan (1990). <i>El Parlar de la Vall d'Aran</i> . Barcelona: Curial.
DCVB: ALCOVER, A.; MOLL, F. (1926-1968). <i>Diccionari català-valencià-balear</i> . Moll: Palma.
DDAA (2011). <i>Estudis de dialectologia catalana, Volum XXVII. Dedicat a la comarca del Pallars Sobirà</i> . Fondarella: Edicions Palestra.

DECAT: COROMINES, Joan (1980-1991), <i>Diccionari Etimològic i Complementari de la Llengua Catalana</i> , Barcelona: Curial i “la Caixa”.
SISTAC, Ramon (1998). <i>El català d’Àneu: reflexions a l’entorn dels dialectes contemporanis</i> . Esterri d’Àneu: Consell Cultural de les Valls d’Àneu.

Annex 3.

Qüestionari de filiació dels informants

Noms i cognoms:	
Any de naixement:	
Sexe:	
Lloc de naixement:	
Lloc de residència habitual:	
Professió:	
Formació acadèmica:	
Formació en llengua catalana:	
Pare natural de:	Llengua del pare:
Mare natural de:	Llengua de la mare:
Estades llargues fora de la població de residència habitual:	Duració de l’estada:
Altres observacions:	

Annex 4.

Caracterització històrica, sociològica i dialectal del Pallars

4.1. Situació geogràfica i descripció de la comarca

El conjunt del Pallars es divideix administrativament en dues parts: Pallars Jussà i Pallars Sobirà. Es tracta d'una zona ben delimitada pels accidents geogràfics i, sobretot, pel curs dels rius –que fan que tota la regió s'ajusti a les conques hidrogràfiques dels rius (amb petites excepcions).

Un dels límits clars de la comarca és la vall de la Noguera Pallaresa, que des d'Alòs fins al congost de Terradets rep les aigües del riu Flamicell, de Manyanet o Bòsia, de la Noguera de Cardós...

Alhora, les muntanyes també constitueixen un factor de delimitació del territori pallarès. Al sud, la serralada del Montsec; a l'est un conjunt de serres entre el Segre i la Noguera: Comiols, Serra de la Conca, Carreu, Boumort, Taús, Sant Joan de l'Erm i la Màniga; a l'oest, Montllobar, Llaràs, Sant Gervàs i Manyanet i Cabdella; al nord, els Pirineus, que separen el Pallars de la Vall d'Aran, de França i d'Andorra.

4.2. Història del Pallars

Per la seva situació geogràfica –envoltat de muntanyes– el Pallars va patir molt minsament la influència de les dues grans civilitzacions de la Península: romans i sarraïns.

Els romans es van establir a Isona, la vella Aeso, la qual convertiren en la capital del *Municipium Aesonensis*, que comprenia el Pallars i la Ribagorça. Tanmateix, el grau de romanització del Pallars fou molt baix i, a nivell lingüístic, no hi hagué una adopció total de la llengua dels nous habitants. Fins al segle X es produí una situació de bilingüisme: la gent més cultivada parlava una mena de romanç (evolució del llatí vulgar) i els pagesos i pastors parlaven encara en una parla bascoide.

Durant el període visigòtic (segles V, VI, VII) es produïren a la comarca dos fets culturals d'enorme transcendència. D'una banda, la

lenta i difícil cristianització d'aquestes terres – realitzada a través de monestirs i amb la fundació de parròquies – en una terra ancorada encara en antigues creences d'arrels profundes. L'altre fet cultural es relaciona amb la progressiva desaparició de la llengua autòctona de tipus bascoide, que desaparegué per l'auge del català.

La dominació aràbiga fou molt superficial a les altes valls pirinenques perquè, ja al principi del segle IX, el Pallars Sobirà fou reconquerit pels comtes de Tolosa.

Fou al segle XII quan el Pallars Jussà passà a la Corona catalano-aragonesa, durant el regnat d'Alfons I, i s'integrà, així, al projecte nacional de Catalunya. El Pallars Sobirà s'hi afegí tres segles més tard, quan Hug Roger III, darrer comte del Pallars claudicà davant les tropes dels Cardona de Ferran el Catòlic.

Al segle XVII, el Pallars passà a dependre dels ducs de Medinaceli per l'emparentament amb els ducs de Cardona. Fou amb aquest contacte que començaren a entrar al Pallars les primeres paraules en castellà. El contacte amb la llengua espanyola es perllongà, a principi del s.XVIII, per la conversió de Talarn, després de la Guerra de Successió, en Capital del Corregiment. La llengua catalana s'emprava encara, però, en la documentació notarial i en els llibres parroquials.

Fou al segle XX, quan la comarca es començà a despertar i, gràcies a l'excursionisme científic barceloní, es descobriren les possibilitats energètiques del Pallars, de manera que el Pirineu esdevingué un dels motors energètics que accionen, encara avui, la indústria catalana.

En conclusió, es pot afirmar que aquest aïllament respecte a l'exterior fou el responsable del manteniment de la puresa de la llengua del Pallars fins a la segona meitat del segle XX, moment que, paradoxalment, coincideix amb la normalització del català i amb l'obertura de la zona a l'arribada de novetats a tots nivells.

El cert, però, és que el Pallars és una de les zones menys poblades de Catalunya –malgrat que en els darrers anys sembla que s'ha registrat un augment de la població. Aquest fet és força significatiu si es té en compte el gran nombre de nuclis que hi ha a la majoria dels municipis.

N'hi ha molts que tenen menys de 10 habitants i que durant els mesos d'hivern poden quedar deshabitats. Això és així en molts casos, sobretot perquè la població té una mitjana d'edat força elevada, la qual cosa explicaria aquest poblament estacional.

4.3. Economia i estil de vida al Pallars

Tradicionalment, el Pallars ha estat una zona amb un un mercat de caràcter agrari. Les activitats agrícoles constituïren, juntament amb la ramaderia, la base fonamental de l'activitat humana. Actualment, però, l'agricultura i en general totes les activitats del sector primary han quedat relegades a un segon pla.

Pel que fa a la ramaderia, es tracta d'un sector amb una importància clau en l'economia de la zona. L'aprofitament de les pastures naturals de l'alta muntanya o bé d'algunes extensions de terra al fons de les vall on es fan prats de dall, han estat molt útils a l'hora de mantenir ramats de bestiar oví, caps de bestiar gros. També cal destacar les activitats ramaderes relacionades amb el comerç de bestiar cabrum, el sector porcí i l'aviram.

Pel que fa a l'aprofitament de recursos naturals, al Pallars, és important l'explotació dels boscos per obtenir fusta i, també, la collita de bolets i la pesca, que atreuen moltes persones foranes coneixedores de la riquesa de la regió pel que fa a aquesta matèria.

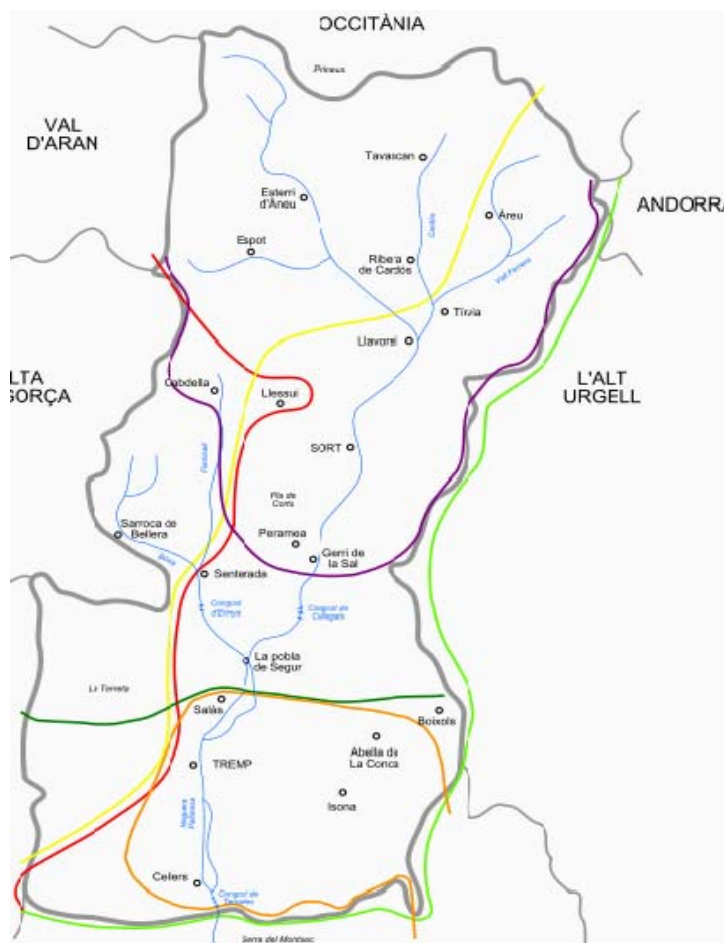
Pel que fa a la indústria, com hem comentat anteriorment, el Pallars és una zona amb una alta activitat hidroelèctrica.

Quant al sector terciari, el turisme d'hivern i d'estiu ha estat una de les activitats fonamentals per al creixement de la regió. El turisme d'hivern es basa principalment en l'esquí; el d'estiu, en l'excursionisme i en els esports d'aventura. L'arribada de turistes ha fet diversificar les ofertes d'allotjament a la zona i han proliferat els càmpings, les residències de cases de pagès i els albergs i els refugis d'alta muntanya.

4.4. Els límits dialectals

El pallarès se situa dins la zona lingüística del dialecte nord occidental –un dels dos grans dialectes del català occidental.

Els límits geogràfics del pallarès, dins els quals es comprèn tot el Pallars Sobirà, les valls del Flamicell i Bòsia, segons Pep Coll, són els següents: al sud, el Montsec; a l'est, la divisòria d'aigües entre la Noguera i el Segre; al nord, la frontera lingüística coincideix amb la línia de demarcació administrativa.

Principals isoglosses del Pallarès. Font: Pep Coll (1991)

cadira - cadir	
caldéra - cald	
pujo - puio	
los cavalls - les cavalls	
voleva - voliva	
Rosa - la Rosa	

4.5. Síntesi de trets dialectals pallaresos

A continuació, reproduïm de manera sintètica els trets dialectals del parlar pallarès presentats a l'obra *El parlar del Pallars* de Pep Coll (1991).

Fonètica:

Sistema vocàlic:

- Distinció en situació àtona de la vocal *a* de la *e*, així com també de la *o* de la *u*. En posició àtona, doncs, el sistema vocàlic està format per cinc vocals: *i*, *e*, *a*, *o*, *u*.
- A inici de mot, *e* tendeix a obrir-se en *a*; sobretot quan la síl·laba inicial és *eix-*, *em-*, *en-*, *es-*: *aixugar*, *emprenyar*, *ancara*, *ascriure*.
- A la Conca de Tremp, la *a* àtona de fi de mot té tendència a tancar-se en *e* oberta. A la part nord de la zona pallaresa la *a* final àtona conserva l'obertura inicial.
- La *o* inicial àtona presenta una tendència general a diftongar-se en *au-*: *aubaga*, *auliva*, *aufici*.
- È àtona (sobretot si es troba en situació pretònica) es tanca sovint en *i*: *ginoll*, *videll*, *sinyó*.
- Obertura de les *e* tòniques, sobretot si es troben davant de *r*: *figuèra*, *carretèra*, *olivèr*, *caldèra*... Aquesta *e* oberta és conseqüència de l'evolució del grup llatí –AI–, el qual en la resta del territori lingüístic ha donat una *e* tancada. Davant de *s* i de *t*, les *e* tòniques també se solen obrir: *fèt*, *mès*...

Sistema consonàntic:

- El so de *jota* o de (*tj*) entre vocals esdevé una *i* consonant (com en ribagorçà): *maió*, *ròia*, *puia*, *corrèia*. En aquests casos, però, la pronúncia sol vacil·lar, de manera que sovint es prescindeix de la *i* consonàntica: *carralleiar*/ *caralleiar*.
- A final de paraula, el so *tx* és pronunciat com una *i* semivocal: *pui* (*puig*), *mai* (*maig*). Hi ha, però, algunes excepcions: *dejuni*, *dijous*, *truja*...

- No hi ha intercalació de *d* entre *l* i *r*, ni tampoc entre *n* i *r*, és a dir, que els grups consonàntics *-ldr-* i *-ndr-* es pronuncien sense la *d* interna.
- Pronúncia africada dels sons palatals, a inici de mot i en situació postconsonàntica: *txicòt*, *martxem*.
- Geminació del so oclusiu intervocàlic en paraules com *pòbble*, *ràbia*, *reggla*.

Morfologia:

L'article:

	Singular		Plural	
Masculí	lo	l', 'l	les	(los)
Femení	la	l'	les	

* La forma *lo* adopta la forma *l'* quan el mot anterior acaba en vocal.

* La forma de plural és *les*, tant si es tracta d'objectes masculins com de femenins.

* En determinades valls pallareses se suprimeix l'article davant d'un nom de persona.

Possessiu i demostratius:

Possessius	Meu/meua, teu/teua, seu/seua
Demonstratius	De proximitat: aguet, aguesta, aguestos, aguestes
	De llunyania: aguell, agulla, aguell, aguelles

Pronoms:

*Quant als pronoms personals forts, les variants *natres* (*natri*, *nantri*, *naltri*) i *valtres* són les més utilitzades.

*No existeix la forma forta de primera persona *mi*: hom diu sempre *jo*, fins i tot quan va precedida de preposició.

Tractaments:

Tu	Bèsties, canalla i persones de la mateixa edat i condició.
Vosté	Forasters i persones que hom considera de rang social o intel·lectual superior.
Vós	Padrins i persones de més edat.

Comentaris sobre combinacions pronominals:

*A diferència de bona part del nord-occidental, es conserva la combinació literària *li'n*, en comptes de *n'hi*.

*Les formes literàries *mos* i *vos*, en contacte amb *en*, perden la *s* final.

Morfologia verbal: diferències recollides per Coll (1991), respecte del model de conjugació normativa del Principat.

Verbs de la primera conjugació

Present d'indicatiu	3 <i>mene</i>
Imperfet d'indicatiu	3 <i>menave</i> , 4 <i>menàvom</i> , 5 <i>menàvou</i>
Present de subjuntiu	1 <i>mene</i> , 2 <i>menes</i> , 3 <i>mene</i> , 6 <i>menen</i>
Condicional	2 <i>menarís</i> , 3 <i>menarí</i> , 4 <i>menarim</i> , 5 <i>menariu</i> , 6 <i>menarín</i>
Imperfet de subjuntiu	1 <i>menessa</i> , 2 <i>menesses</i> , 3 <i>menés</i> , 4 <i>menéssom</i> , 5 <i>menéssou</i> , 6 <i>menessen</i> .

Verbs de la segona conjugació:

Imperfet d'indicatiu	1 <i>bativa</i> , 2 <i>batives</i> , 3 <i>bative</i> , 4 <i>batívom</i> , 5 <i>batívou</i> , 6 <i>bativen</i> – 1 <i>bateva</i> , 2 <i>bateves</i> , 3 <i>bateves</i> ...
Condicional	2 <i>batrís</i> , 3 <i>batrís</i> , 4 <i>batrim</i> , 5 <i>batriu</i> , 6 <i>batrín</i>
Present de subjuntiu	1 <i>batga</i> , 2 <i>batgues</i> , 3 <i>batgue</i> ... – 1 <i>bata</i> , 2 <i>bates</i> ... – 1 <i>bàtiga</i> , 2 <i>bàtigue</i> ...
Imperfet de subjuntiu	1 <i>batguessa</i> , 2 <i>batguesses</i> , 3 <i>batgués</i> , 4 <i>batguéssom</i> , 5 <i>batguéssou</i> , 6 <i>batguessen</i> – 1 <i>batessa</i> ... – 1 <i>batiguessa</i> ...

Verbs de la tercera conjugació:

Imperfet d'indicatiu	1 <i>dormiva</i> , 2 <i>dormives</i> , 3 <i>dormive</i> , 4 <i>dormívom</i> , 5 <i>dormívou</i> , 6 <i>dormiven</i>
Condicional	2 <i>dormirís</i> , 3 <i>dormirí</i>
Present de subjuntiu	1 <i>dòrmiga</i> , 2 <i>dòrmigues</i> , 3 <i>dòrmigue</i> , 4 <i>dòrmiguem</i> , 5 <i>dòrmigueu</i> , 6 <i>dòrmiguen</i>
Imperfet de subjuntiu	1 <i>dormiguessa</i> , 2 <i>dormiguesses</i> ... – 1 <i>dormissa</i> , 2 <i>dormisses</i> ...

Altres aspectes de sintaxi:

- Ús de les formes arcaiques *got/gota*, usades adverbialment com mots intensius de la negació, equivalents a *gens*.
- *Pra* + *que* dona *praqué*, conjunció que introdueix oracions de finalitat.
- La partícula *se* davant d'un interrogatiu s'empra al Sobirà per introduir oracions interrogatives indirectes: *pregunta-li se quant val*.
- En funcions d'imperatiu es fa ús del futur simple, amb els corresponents pronoms febles postposats: *pensaràs-hi*, *tornaràs-me-la*, *recordareu-l'hi*.

4.6. Situació sociolingüística del pallarès

El parlar pallarès es troba immers, en la línia de la situació del català nord-occidental en general, en procés de desdialectalització evident. Malgrat que aquesta no és la línia d'estudi principal de la nostra recerca, atès que els informants han posat de manifest la regressió de l'ús de la partícula *cap*, juntament amb la pèrdua d'altres trets diferencials de la seva varietat lingüística, hem cregut oportú recollir algunes constatacions apuntades per autors com ara Sistac (1996, 1998) i Rella (1993), sobre aquest tema.

Sembla evident que les transformacions que pateix (i ací el verb *patir* té una clara intencionalitat ideològica) aquesta “altra forma de parlar el català [el pallarès] van en un únic sentit. Tot i això, és també evident que el Pallars, per

les seues característiques geogràfiques, bàsicament, ha estat –i potser és encara– una mena de *cementiri d'elefants* de les varietats dialectals. Segurament, al marge de la història, l'economia, l'aïllament, etc. l'existència d'una certa consciència comarcal, gairebé regional, -de país en definitiva–, ha permès que malgrat tot siga un dels parlars occidentals millor conservats. Però desenganyem-nos: és més fàcil que es conserven els trets locals, per exemple a Mollerussa, amb una població que creix, que a Escaló [Pallars Sobirà], amb una població que decreix i que queda diluïda als estius dins una altra població que li ve de fora. En les societats dinàmiques, vitals, la llengua gaudeix sempre de més bona salut.

[...] Crec que el pallarès, i tot el català occidental, només pot sobreviure si aconsegueix pujar de nivell, elevar part de les seues característiques a la llengua estàndard. És a dir, no crec que se salve tot el pallarès, però sí es pot salvar el “català a la manera pallaresa”, fins i tot en la parla culta i formal. [...] Cal també que els pallaresos i pallareses es projecten a l'exterior, sense cap por al progrés o al futur; cal que es modernitzen i esdevinguen plurilingües, o poliglotes, sense que això represente, de cap manera, renunciar a allò que els és propi perquè en definitiva és el seu principal patrimoni cultural.

(Sistac, 1998: 54-55)

En síntesi, crec que aquest canvi lingüístic operat a Ponent (o a Ponent i l'Alt Pirineu, o a la regió de Lleida, com preferiu) i que penso que estarem d'acord a considerar-lo com a molt important (potser el més important del segle), com a unidireccional (convergent o atansant-se la llengua parlada a la varietat central) i com a producte de causes externes, es justificable per tres motius diferents:

- l'impacte, mal que ens pesi, de la normalització lingüística;
- el pes generalitzat d'interferència de l'altre dialecte, de major pes demogràfic i de major potència econòmica i social;
- l'aculturació o, dit de manera més suau i atractiva, el procés de transformació d'una societat tradicional i agrària en una societat urbana modernitzada.

(Sistac, 1996: 36-37)

Aquests darrers anys, amb la despoblació, el turisme, els mitjans de comunicació i també amb la normalització del català, el pallarès ha entrat en un procés lent, però potser irreversible, de desaparició. La seva salvació i pervivència depèn de molts factors. La voluntat dels propis parlants n'és un de decisiu. Caldria, doncs, fer tots els esforços per intentar de transmetre aquest preciós llegat a les futures generacions d'aneuencs.

(Rella, 1993: 62)

Annex 5.

Mòduls de la xarxa de conversa de l'entrevista als informants pallaresos

Costums i tradicions:

- Les festes majors (d'estiu i d'hivern)
- Setmana Santa (processó i jueus d'Esterri)
- Caramelles
- Festes populars, fires...
- Minairons
- Exemples de cançons i llegendes

Feines del dia a dia:

- El camp
- Els animals (i la importància de les fires)
- L'hort i l'era
- Turisme

Territori i clima:

- Els parcs naturals
- Clima (experiències de nevades, comunicacions, gestió dels esdeveniments...)

Història:

- Arribada de la llum a les Valls
- La guerra civil (afectació de la seva població, vivències impactants)
- Els maquis

El parlar del Pallars:

- Paraules més mantingudes
- Cura del llenguatge
- Exemples
- Introducció de la negació
- Estandardització? (motius?)

Canvis socials i transformació:

- Canvis dels pobles
- Maneres de viure
- Comunicacions
- Relació i comunicació amb els altres pobles
- Construcció
- L'arribada de turistes

Annex 6.

Contextos de parla *casual*, Labov (1972)

Context A1. Discurs exterior a l'entrevista formal: existeixen ocasions en el context ampli de l'entrevista que no es redueixen als límits de l'entrevista formal pròpiament dita; en aquests contextos es pot produir un discurs casual. Per exemple, abans de començar l'entrevista, el subjecte pot fer observacions a aquells qui són a casa, a la dona, als fills, fer comentaris a l'entrevistador...; un cop començada l'entrevista, hi pot haver interrupcions quan algú entra a l'habitació, o quan l'informant ofereix alguna cosa de beure o menjar a l'entrevistador...

Context A2. Discurs amb una tercera persona: en un moment determinat de l'entrevista, el subjecte pot fer observacions a una tercera persona; llavors, sorgeix el *discurs casual*. També les interrupcions per una trucada telefònica, proporcionen dades fonamentals.

Context A3. Discurs que no respon directament les preguntes: es tracta de no tallar les digressions de l'informant durant la recollida de dades; com més llarga és la digressió, més possibilitats tenim d'estudiar la seva pauta natural de discurs.

Context A4. Rimes infantils i tradicionals: es tracta d'un dels contextos dins l'entrevista on pot aparèixer amb més facilitat el discurs espontani. S'introdueix, successivament, un context que faciliti l'aparició d'aquest tipus de produccions o la recerca de produccions escrites o orals en què apareguin discursos d'aquest tipus.

Context A5. El perill de mort: els relats d'experiències vitals colpidores porta a la immersió del parlant en l'explicació d'una vivència en què es recuperen moments de tensió emocional en què apareixen trets orals espontanis.